

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

ORGAAN VOOR DE MEDEDEELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

22^e JAARGANG

WOENSDAG 8 DECEMBER 1937

No. 1145

COMMISSIE VAN REDACTIE:

P. Lieftinck; N. J. Polak; J. Tinbergen; F. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).

Th. van Luytelaer (waarnemend Redacteur-Secretaris).

Redactie-adres: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam-West.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.

Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

INHOUD:

	Blz.
ONZE HANDELSPOLITIEK door Ir. A. Plate.....	896
De verscherping van de rubberrestrictie door J. F. Haccoü	898
Het Indische industrialiseringsvraagstuk door D. M. G. Koch	899
AANTEKENINGEN:	
Motorisering en olieindustrie	902
Landbouwhypotheek in de Vereenigde Staten	904
MAANDOIJFERS:	
Indexcijfers van Nederlandsche aandelen	904
ONTVANGEN BOEKEN.....	906
Statistieken:	
Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten	906, 907, 910
Groothandelsprijzen	908-909

GELD-, KAPITAAL- EN WISSELMARKT.

In de verslagweek zijn de bewegingen op de wisselmarkt van zeer geringen omvang gebleven. De Dollar heeft in Londen weinig gefluctueerd, tijdelijk trad een iets vastere stemming in, die later weer door een reactie werd gevolgd. Aangezien het Pond te onzent vrijwel onveranderd bleef, weerspiegelde zich ook op onze markt de koersbeweging, die de Dollar te Londen vertoonde. Ook de koers van den Franschen Franc onderging weinig verandering, voornamelijk doordat het Fransche Egalisatiefonds steeds de gelegenheid van een surplusvraag naar Francs aangreep om zijn deviezenbezit uit te breiden bij gelijkblijvende Francsnoteering.

Ook de situatie van den Gulden bleef in de verslagweek buiten elke deining. Het transfer van het Fransche spoorwegrediet, waarvan men invloed op de Guldensnoteering had kunnen verwachten, is geheel aan de wisselmarkt voorbijgegaan nu de vereffening in goud plaats vond. De Nederlandsche Bank heeft daartoe 43 millioen (oude goudwaarde) Gulden aan goud afgestaan. Men kan niet zeggen, dat van de credietverleening de tegenwaarde van dezen post dus ten laste van ons goudbezit is vereffend, omdat immers van den goudaanwas in de voorgaande week wellicht een gedeelte reeds toe te schrijven was aan transfer door buitenlandsche nemers van deze wissels. In elk geval is het bij den omvang van onze goudschat en de daaruit voortgevloede opeenhooping van rentelooze middelen een gunstig verschijnsel, dat wij aldus een klein deel van dit actief rentegevend kunnen maken.

Op de geldmarkt is de situatie vrijwel onveranderd gebleven, de noteeringen tenderen eerder nog iets omlaag. Juli-papier noteert thans $\frac{5}{16}$ pCt. Bij de heerschende situatie op de geldmarkt heeft het algemeen verwondering gewekt, dat op den bankstaat, die de opgemelde vermindering van de goudschat vertoonde, ook de discontoportefeuille een belangrijke mutatie vertoont. Een normale verklaring is voor deze wijziging niet te vinden.

Op de beleggingsmarkt houdt de vaste stemming aan. Laagrentende leeningen worden nog voortdurend langzaam beter, terwijl de hoogrentende meer en meer de verwachting van een spoedig komende conversie tot uiting brengen.

ONZE HANDELPOLITIEK.

In de eeuw, welke aan den grooten oorlog voorafging, was de handelspolitiek der landen gefundeerd op twee stelsels.

Men koos de politiek van den vrijhandel of die van het protectionisme. Beide waren annex aan een internationaal ruilverkeer tusschen individueele handelaars, die in een onbegrensd aantal gevallen onder elkaar hun ruilcondities bepaalden.

Bij het stelsel van den vrijhandel onthield de Staat zich geheel van inmenging.

In de landen, waar het protectionisme gehuldigd werd, werd het vrije, individueele ruilverkeer voor bepaalde goederen bemoeilijkt. Onder de werking der automatisch economische krachten werd de internationale handelstroom daardoor gedeeltelijk uit zijn natuurlijke baan gevoerd.

In het systeem van den vrijhandel lag het accent op het belang van den consument, het woord in ruimen zin genomen. Het bereiken van lage prijzen voor de levensbenodigdheden van de bevolking, zoowel als voor de grondstoffen, halffabrikaten, werktuigen, enz., ten behoeve van de producenten, was het middel, waarmede men de volkswelvaart zooveel mogelijk trachtte te dienen. Vooral landen als Engeland en Nederland, wier economische toestanden tot ruimen internationalen handel dwongen, fundeerden dien handel geheel op het beginsel van vrijhandel.

Andere landen, die over rijker hulpbronnen beschikten, en naar den bevolkingsaard minder op een levendig verkeer met het buitenland waren afgestemd (bijv. Frankrijk), of waar men de ontwikkeling van de industrie van staatswege wilde bevorderen (Duitsche Erziehungszölle), kozen een protectionistisch stelsel. Bij de keuze van hun stelsel lag het accent op het belang van den producent, meer dan op dat van den consument.

In den tijd, waarin zich de internationale idee op allerlei gebied sterker ontwikkelde, kreeg de vrijhandel een schoone kans. Een summier beschouwing van de economische ontwikkeling in bijv. de halve eeuw vóórafgaande aan 1914, toont aan, dat de ontwikkeling van het vrijhandelsstelsel voor de volkswelvaart in tal van landen hoogst gunstig heeft gewerkt. Zelfs kan men zich niet voorstellen, dat de wereld zich tot het stoffelijk beschavingspeil in de jaren aan den grooten oorlog voorafgaande, zou hebben kunnen opwerken, indien een vrij internationaal ruilverkeer niet als richtsnoer bij handel en voortbrenging had gegolden.

De toestanden zijn sindsdien wel zeer veranderd.

Ten eerste heeft de handel door belangrijke economische structuurveranderingen gedeeltelijk een ander karakter gekregen. Op een gedeelte van het terrein, waar vroeger de individueele producent en handelaar optrad, werken thans kartellen, trusts, concerns. In tal van variaties treden zij op, nationaal en internationaal, verticaal en horizontaal georganiseerd. Zoowel op het gebied van volledige fabrikaten, als op dat van halffabrikaten en grondstoffen is de individueele ruilverhouding bij verschillende artikelen veranderd in die van een groepsgewijze ruilverhouding.

Belangrijker nog dan deze overgang is de fundamenteel gewijzigde politiek-economische instelling. Tegenover het regime van de automatische economie is in verschillende landen het regime van den totalitair staats komen te staan, waarbij men „planmässig” de economie tracht te regelen. Rusland met zijn volledig gecentraliseerden handel is hiervan het uiterste voorbeeld, terwijl Duitschland bezig is dezelfde ontwikkelingslijn te volgen.

Zelfs landen als Engeland en Nederland, waar aan het nut van een zoo vrij mogelijk werkend economisch systeem sterk geloof wordt gehecht, hebben, zoo niet vrijwillig, dan toch gedwongen, belangrijke onderdeelen van hun buitenlandschen handel gecentrali-

seerd. Een tusschenstadium van automatische en autoritaire regeling is daar bereikt. In weinig jaren heeft zich in Nederland een sterk van bovenaf geregelde landbouwpolitiek ontwikkeld, waarbij de buitenlandsche ruilhandel dezer producten op totaal andere wijze plaats vond dan vroeger het geval was. Ook wanneer deze overheidsmaatregelen grootendeels zouden kunnen worden opgeheven, zal blijken, dat het karakter van onzen buitenlandschen handel, met vroeger vergeleken, veranderd is¹⁾.

Belangrijke politieke geestesveranderingen hebben dit alles sterk beïnvloed. De gedachte, dat het heil van den Staat, als afgesloten organisme beschouwd, belangrijker is dan het materiele welvaartspeil van de bevolking, heeft geleid tot een geheel andere beschouwingwijze van het systeem der handelspolitiek.

Rusland, Duitschland en met gradueel verschil Italië, Japan en straks misschien Spanje, huldigen te dien aanzien principieel andere opvattingen dan die der meer individualistische zienswijze. Het land van Cobden, om zijn imperiumpolitiek te kunnen handhaven, tracht zijn huidig economisch systeem op anderen grondslag dan op dat van een zoo vrij mogelijk wereldverkeer, op te bouwen.

De vraag is nu, wat Nederland te doen heeft.

Met overtuiging mag worden gesteld, dat de oude tegenstelling vrijhandel—protectionisme (waaronder de Nederlandsche actieve handelspolitiek verscholen lag) voor het heden en de toekomst geen waarde meer heeft.

De vrijhandel in de oude, zuivere beteekenis keert niet weer, hoezeer men dit voor ons land zou wenschen. Structuurwijzigingen gaan voort en brengen een maatschappij nooit in zijn vroegere gedaante terug. De handelspolitiek behoort zich hierop aan te sluiten.

Maar ook het protectionisme in de oude beteekenis, dat evenzeer gebaseerd was op de individueele ruilverhouding, welke men wel kunstmatig gedeeltelijk wilde inperken, maar welker principe men niet wilde en niet kon omverwerpen, kan in onze dagen niet meer als een stelsel worden aanvaard.

Dit goed in te zien is van primair belang om tot nieuwe oplossingen te komen. Er is reden tot bezorgdheid, omdat nog al te zeer bij de beoordeeling van vraagstukken van handelspolitiek door dagbladders en politici geschermd wordt met de tegenstelling vrijhandel protectionisme, waardoor men geen onbevooroordeelden kijk op het vraagstuk krijgt. Maar erger is, wanneer personen, die grooten invloed op het nemen van nieuwe maatregelen kunnen uitoefenen, nog groote liefde voor het protectionisme in zich voelen en dan onder moderne leuzen trachten hun gevoelens in practijk te brengen. Redenen voor deze vrees is er ook daarom, omdat vele van de zeker bekwame ambtenaren bij het Departement van Economische Zaken hun practijk hebben opgedaan in de periode van crisis, waarin vele der genomen maatregelen een sterk opportunistisch, protectionistisch karakter droegen, wat in vele gevallen ook moeilijk anders kon. Het gevoel voor de enorme beteekenis van de in Nederland nog werkende vrije automatische krachten, welke in ons land van grooten invloed moeten blijven, wordt op een Departement niet in de eerste plaats aangekweekt. Daarvoor moet men in de groote industrie- en handelscentra school gaan.

Er bestaat dus gevaar voor een niet op de huidige structureele vraagstukken afgestemde mentaliteit bij diegenen, die de richting van onze handelspolitiek hebben aan te geven. De gevolgen daarvan kunnen zeer groot zijn, indien men zich den kant van het ouderwetsche protectionisme laat opslepen (hetgeen o zoo gemakkelijk gaat), in plaats van ernstig de economische mogelijkheden van Nederland in het huidige moeilijke stadium na te gaan. Het gevaar is vooral groot, dat men zich al te veel laat leiden door

¹⁾ Zie voor een meer uitvoerige beschouwing mijn artikelen in De Economist van Januari en Februari 1936.

incidenteële moeilijkheden bij onderhandelingen met het buitenland; „het arsenaal” dan tracht te versterken, en te weinig acht slaat op de werkelijke ontwikkelingskansen, welke onze buitenlandsche handel, onze industrie, ons aannemersbedrijf, onze scheepvaart en misschien zelfs onze landbouw nog kunnen krijgen. De publicaties van de handelsmissie Van Karnebeek hebben te dien aanzien wel de oogen geopend.

Welke maatregelen moeten thans worden genomen ten aanzien van onze handelspolitiek, rekening houdende met de omstandigheid, dat voor een deel onze internationale ruil in een toestand van „regeling” is gekomen, o.a. door gecentraliseerden ruilhandel met het buitenland? Maar waarbij er tevens op gelet moet worden, dat aan de automatische werking van het individueele ruilstelsel, dat nog een ruim gebied van actie heeft, zoo min mogelijk belemmeringen in den weg worden gelegd.

Moet de contingententeering worden verruimd of ingeperkt, en moet in het geval van inperking verhooging van invoerrechten ervoor in de plaats kunnen worden gesteld? Moet onze Regeering meer vrijheid worden gegeven om op ieder oogenblik, dat het haar wenschelijk lijkt, invoerrechten nieuw in te voeren of oude te verhoogen?

Dit zijn de concrete vragen, welke op het oogenblik allereerst voor beantwoording in aanmerking komen.

De contingententeering. Een zekere eenstemmigheid valt te constateeren omtrent de zeer groote bezwaren, welke het contingententeeringssysteem eigen zijn. Het verstart den handel. Wie in het verleden een zeker aandeel in den invoer van een bepaald artikel had, zal bij een contingententeeringsmaatregel een pré krijgen. Wien als nieuwe importeur aan de markt wil komen, wordt de entrée bemoeilijkt. Verjonging van den handel, om het zoo uit te drukken, is bijna onmogelijk. Ook werkt de beperking van de mogelijkheid tot aankoop van het gecontingenteerde goed uit het buitenland op zichzelf reeds voor verwerkende industrieën, voor handel en winkelstand verlamdend. Dit alles zijn onmiskenbare nadeelen.

Toch zal onze Regeering bij een meer geregelden ruil als gevolg van den in tal van landen meer geconcentreerden handel, zooals deze zich thans ontwikkelt, zonder een contingententeeringsselsel er niet komen.

Daarvoor een stelsel van verhoogde invoerrechten in de plaats stellen, hetzij als volledige vervanging van het contingent, hetzij als aanvulling erop (de gecontingenteerde hoeveelheid tegen laag invoerrecht, daarboven tegen een hooger tarief)¹⁾ lijkt een verkeerde greep. Met invoerrechten bemoeilijkt men eerst den invoer, tot het binnenlandsch prijsniveau zoodanig gestegen is, dat de invoer weer loonend wordt. Men heeft dan het nadeel van een verhoogd binnenlandsch prijsniveau te boeken (hetgeen onze Regeering terecht niet wil) zonder dat er een evenredig voordeel tegenover staat. De toestand wordt na eenige jaren dezelfde als hij aanvankelijk was, met dien verstande, dat het tarief om redenen van onderhandelingsruil opnieuw moet worden opgezet.

Contingententeering vervangen door hoge invoerrechten beteekent in wezen de fouten van een stelsel, waarmede men den invoer wil „regelen”, trachten teniet te doen door middel van een stelsel, waarmede men niets regelt. Of, om bij mijn eigen terminologie te blijven: de fouten van een contingententeeringsselsel, dat hoogstwaarschijnlijk bij de huidige structuurver-

¹⁾ Bij de Amerikaansch-Engelsche onderhandelingen schijnt een dergelijk stelsel in practijk te worden gebracht. In een in 1936 door Prof. Ohlin geschreven rapport voor het Comité Mixte van de Carnegie Dotation en de Internationale Kamer van Koophandel wordt ook over een gemengd stelsel van contingententeering tegen laag invoerrecht en daarboven vrijen invoer tegen hoog invoerrecht gesproken. Ook in de resoluties van het Berlijnsche Congres van de I. K. v. K. wordt het stelsel aanbevolen.

anderingen onontbeerlijk zal blijken te zijn, zou men willen teniet doen door het te vervangen door een ouderwetsch protectionisme, dat paste bij den op geheel individualistische basis geschoeiden internationalen handel.

Contingententeering veroorzaakt natuurlijk evenals tariefverhoging de tendens tot prijsverhoging. Maar de practijk leert, dat men *minder moeilijk tot verruiming van een contingent komt dan tot verlaging van een invoerrecht*.

Het kwaad der huidige contingententeering is gedeeltelijk te keeren, niet door het te vervangen door een verouderd stelsel van hooge invoerrechten, maar door radicale opheffing van de contingententeering zelf, in al die gevallen, waarin zulks maar eenigszins mogelijk is.

Zooals de toestand zich thans ontwikkelt, zijn er maar weinigen in het land, die over voldoende gegevens kunnen beschikken om de vraag in hoever opheffing of verruiming van contingenten mogelijk is, te beantwoorden. Ik wil volstaan met de aandacht erop te vestigen, dat — indien ik goed tel — er thans 62 contingententeeringen zijn vastgesteld, waaronder verschillende groepen van eerste levensmiddelen, grondstoffen en halfabrikaten. Zij omvatten niet minder dan 242 statistiekposten, waarvan 199 geheel en 43 gedeeltelijk. Is dit een thans nog te verdedigen politiek? Ligt hierin niet een bedenkelijk stuk protectionisme, dat niet past in de „regelende” politiek, welke ook de Regeering beoogt, verscholen?

Ik neem aan, dat een aantal der contingententeeringen niet effectief werkt. Bij verschillende posten zal misschien het toegestane kwantum van invoer niet worden benut. Maar dat wij, gelet op bovenstaande cijfers, toch in een toestand zijn aangeland, waarin wij vastgebakerd liggen in windselen van protectionistische bepalingen, die ons niet het stelsel brengen, waarmede onze handelspolitiek zich kan aansluiten op onze huidige economische structuur, lijkt ons zeer waarschijnlijk.

Indien men begint met eens ernstig na te gaan, welke posten van contingententeering kunnen vervallen, zal men waarschijnlijk tot een resultaat komen, waarmede de individueele handel in tal van artikelen weer de handen vrij krijgt. Het kwaad der verstarring, dat thans aanleiding geeft om verhoging van invoerrechten voor de contingententeering in de plaats te stellen, wordt daarmee vanzelf belangrijk kleiner.

Degenen, die een dergelijke politiek van afbouw zouden moeten voorbereiden zijn tevens degenen, die van dichtbij betrokken zijn bij de moeilijkheden van onderhandelingen over onze handelsverdragen. Het ligt voor de hand, dat onder den indruk dier moeilijkheden, hun aandacht vooral wordt vastgehouden door de keuze van behoorlijke ruilobjecten. Hieruit spruit het gevaar voort, dat men er ongemerkt toe komt het aantal ruilobjecten zoodanig uit te breiden, dat ons stelsel van handelspolitiek gaandeweg vergroot op een wijze, welke niemand in 's lands belang acht. In die situatie zijn wij feitelijk reeds gekomen. Het accent in onze handelspolitiek is practisch geheel komen te liggen op het ruilobject. Het woord „arsenaal” is schering en inslag bij de schriftelijke en mondelinge gedachtenwisselingen tusschen Regeering en volksvertegenwoordiging. Terwijl de aandacht vóór alles gevestigd behoort te worden op de aanpassing van onze handelspolitiek aan de structureele wijzigingen, welke ons economisch organisme heeft door te maken.

In dit licht bezien lijkt het voteeren van de bij de Tweede Kamer aanhangige wijziging van de Tariefmachtigingswet 1934 en van de Crisisinvoerwet¹⁾ zeer bedenkelijk, ook al geeft de in overleg met de Kamercommissie veranderde considerans van laatstgenoemde wet aan de Regeering iets minder bevoegdheid dan aanvankelijk was voorgesteld. Waar men toe

¹⁾ De wijziging van de Crisisinvoerwet is inmiddels door de Tweede Kamer aangenomen.

kan geven, dat bij de huidige internationale verhoudingen het geven van meer vrijheid aan de Regeering wenschelijk is, wordt men tot voorzichtigheid gedwongen, als men let op hetgeen onze handelspolitiek van noode heeft en op de opvattingen, welke in Regeeringskring dienaangaande op dit oogenblik schijnen te overheerschen.

Voorals tegen het middel van een hooger invoerrecht bestaan zeer groote bezwaren.

Tariefsverhooging blijft een gevaarlijk middel tot vrijmaken van handelsbelemmeringen van dat nog groote gedeelte van onzen buitenlandschen handel, waar niet geregeld kan, en waar niet geregeld behoort te worden.

Het voert ons tot een schermutseling met tarieven, waarmede men zichzelf vastschroeft in een hoog tarief, waarvan men praktisch niet meer afkomt, met als blijvend gevolg: duurte.

Als middel tot regeling van onderdeelen van onzen buitenlandschen handel, welke deze door hun structuurgedaante noodig hebben, is een tariefsysteem onbruikbaar.

De Regeering zelf immers vraagt — krachtens de Memorie van Toelichting bij de wijziging van de Tariefmachtigingswet — om bevoegdheden tot „regelen” optreden. Maar uit hetgeen volgt, blijkt, dat het „voor den export van groote beteekenis moet worden geacht”, wanneer „de afzet van de inheemsche productie van landbouw en industrie op de eigen markt” beschermd wordt.

Dit komt dus neer op den gedachtengang, dat men zijn export verruimen kan door zijn import te verkleinen.

Het verloop van de Nederlandsche export- en importcijfers toont het tegendeel aan. De betreffende passage in de Memorie van Toelichting bevestigt de vrees, dat de door de Regeering gevraagde bevoegdheden in de praktijk zullen worden gebruikt tot een politiek van steeds verdergaande protectionistische inbakering, welke — hoe men hier ook tegenover wil staan — met de regelende economie, welke de Regeering zich als richtsnoer stelt, geen verband houdt. Integendeel deze tegenwerkt.

Het gevaar van een dergelijke handelspolitiek is vooral ook, dat men door de aandacht te concentreeren op de moeilijkheden bij onderhandelingen onderzonden, steeds verder gaat met den handel, die zich ook in dezen tijd van buitenlandsche versperringen weet te handhaven en uit te breiden, door binnenlandsche versperringen nieuwe moeilijkheden in den weg te leggen. De Nederlandsche producenten onderzonden daarvan, zij het soms indirect de nadeelige gevolgen.

Bovendien wordt de aandacht van de Regeering afgeleid van vraagstukken, die voor ons bedrijfsleven dringend om oplossing vragen. Penetratie in overzeesche gewesten, welke voor import uit Nederland te bewerken zijn, vermeerdering van exportcredieten in gevallen, waarin deze financieel wellicht niet voor 100 pCt. verantwoord, maar economisch noodzakelijk zijn, zijn o.m. middelen, welke op den duur meer in het belang van onze welvaart werken, dan versterking van onzen reeds hoogen beschermingsmuur.

Ir. A. PLATE.

DE VERSCHERPING VAN DE RUBBERRESTRICTIE.

Op 30 November heeft het internationale rubbercomité bepaald, dat het uitvoerpercentage voor het eerste kwartaal van 1938 70 pCt. van de standaardquota mag bedragen, een besluit, dat de beperking in procenten met 20 verscherpt, doch over een grooter quota-totaal. Het is van belang, de beteekenis van dit besluit eens nader te bezien.

Voor wie den algemeenen gang der conjunctuur regelmatig heeft gevolgd, was het duidelijk, dat de vooruitzichten voor de rubber nu niet zoo bijster goed kunnen worden beoordeeld. Het is nog geen jaar

geleden, dat er een vrees voor een tekort aan rubber bestond en dat op alle mogelijke wijzen werd gepoogd de uitvoeren zoo spoedig mogelijk te vergrooten. Men poneerde de stelling, dat de ideeën omtrent het begrip voorraad waren veranderd en wat het comité ook probeerde, de prijs liep omhoog. De verklaring van dit verschijnsel lag niet bij de ideeën, doch bij de werkelijkheid. De markten waren in een periode van prijsstijging, zichtbare voorraden veranderden — zooals steeds in een dergelijke periode! — in onzichtbare en een zoo conjunctuurgevoelig groothandelsartikel als rubber deed natuurlijk in eerste instantie daaraan mee, niet alleen uit hoofde van zijn economische positie, doch ook omdat de vooruitzichten inderdaad gunstig waren. De automobiellindustrie, gevolg van en gangmaker voor de conjunctuur, naderde jaar op jaar dichter het record van 1929 en de indices voor het nieuwe seizoen, de producties in het laatste kwartaal van 1936, waren zeer veelbelovend. Daarnaast stond de voortdurend gespannen toestand op politiek gebied, die tal van importlanden ertoe leidde voorraden aan te leggen, en de bewapeningsacties, die vraag naar rubber deden ontstaan.

Doch in de algemeene conjunctuur kwam een terugslag, een vergroting van voorraden is slechts een eenmalig feit en bovendien bleek de verwachting, dat de aan de restrictie deelnemende landen de hun toegestane hoeveelheden niet zouden kunnen halen, niet, of zeker niet volkomen, juist te zijn. Het gevolg van dit alles is, dat de voorraden, die aanvankelijk daalden, later weer toenamen, en dat thans de verwachting bestaat, dat zij per ult. 1937 met 70.000 ton zullen zijn toegenomen. De bedoeling van het internationale rubbercomité, blijktens de mededeeling van Prof. J. van Gelderen in „De Telegraaf” van 1 dezer, om op een vermeerdering van de voorraden aan te sturen, is gedeeltelijk, naar het ons voorkomt, mede oorzaak van de aanvankelijke prijsstijging (stimuleering van het optimisme) en de latere scherpe prijsdaling, doch het economische karakter van het artikel had ook zonder deze bedoeling een opwaartsche, gevolgd door een dalende prijsbeweging veroorzaakt.

Vermeerdering van de voorraden tezamen met pessimisme voor de naaste toekomst, ziedaar een verklaring voor de prijsbeweging van de laatste maanden en de markt hield zich nog mede op in de verwachting van de komende beslissing van het internationale rubbercomité. Deze beslissing is gekomen en gebaseerd, volgens het zoeven geciteerde interview met Prof. J. van Gelderen op de overweging, dat het eerste doel moest zijn elke vermeerdering van de voorraden stop te zetten; daartoe werd een beperking van 30 pCt. noodzakelijk geoordeeld.

De Nieuwe Rotterdamse Courant heeft in een uitvoerige beschouwing over dit besluit in haar avondblad van 1 dezer becijferd, dat gedurende het eerste kwartaal van 1938 dan in totaal (incl. outsiders) zal kunnen worden uitgevoerd 253.000 ton. En dan interesseert ons in de eerste plaats de vraag hoe staat deze uitvoer tegenover het verbruik in het verleden? In de eerste kwartalen werd, volgens de overzichten van het internationaal rubbercomité, verbruikt¹⁾ in:

1934	253.599 ton
1935	243.674 „
1936	235.350 „
1937	287.728 „

Alleen dus in het eerste kwartaal van 1937 overschrijft in de voorafgaande 4 jaar het geschatte verbruik den mogelijken uitvoer in het eerste kwartaal 1938. En juist bij dit geschatte verbruik spelen de geschilderde bijzondere omstandigheden een rol. In 1936 met een automobiellproductie voor de Vereenigde Staten van bijna 4½ miljoen wagens en een gemiddeld verbruik van geregenereerde rubber in het eerste

¹⁾ Alleen in 1934 zonder de mutaties in de voorraden bij Engelsche fabrikanten.

kwartaal van 9.392 ton — terwijl deze thans op een basis van 12.000 ton is — dus zeker niet onder ongunstige omstandigheden, bedroeg het geschatte verbruik 17.000 ton minder dan de thans te verwachten uitvoeren.

Terecht stelt Prof. J. van Gelderen, dat de heele situatie zeer onzeker is; niemand kan zeggen, wat de volgende 3 maanden zullen brengen, doch vooral de mededeelingen uit de Amerikaansche automobiellindustrie zijn tot nu toe wel weinig gunstig; wel beweegt thans het productiecijfer zich weer in opgaande lijn, doch nog steeds beneden het peil van het vorig jaar, terwijl de auto-voorraden grooter zijn.

Van verschillende zijden is gezegd, dat het besluit als drastisch moet worden beschouwd, doch, hoewel de restrictie zeker scherper is dan de markt over het algemeen verwachtte, in het licht van de cijfers uit het verleden kan men hier, naar het ons voorkomt, zeker van meening verschillen. Of de beperking drastisch zal zijn geweest, kan eerst blijken, wanneer de periode achter den rug is, doch met een zoo onzekeren algemeen-economischen toestand en een tendens tot prijsdaling zou de markt, naar het ons voorkomt, bij verder tegenvallend verbruik aan haar pessimisme ongetwijfeld uiting geven, wat dan vermoedelijk tot verder ingrijpen van het comité zou leiden. Het comité heeft echter ook advies van de verbruikers gehad, kan dus meer overzien dan wij, en wij hopen dan ook, dat de leer van het verleden voor de naaste toekomst te pessimistisch zal blijken te zijn.

Betekenis voor producenten.

Wij willen hier nog met een enkel woord de betekenis van het besluit voor de ondernemers nagaan; wij beperken ons daarvoor ditmaal tot de ondernemingsrubbercultuur in Ned.-Indië. Het snijdt hier in tweeërlei opzicht, nl. in de eerste plaats moet de hoeveelheid te produceeren rubber worden verminderd en in de tweede plaats heeft het invloed op den kostprijs.

Wat de vermindering van de hoeveelheid betreft, moge erop worden gewezen, dat een internationale restrictie van 30 pCt. een regionale van ongeveer 36 pCt. (tegen gemiddeld in 1937 22½ pCt.) betekent. De standaardproducties zijn nog niet bekend, doch zij moeten al zeer veel grooter zijn, wil de productie voor een onderneming gelijk kunnen blijven. Dit betekent dus een derving van inkomen, zolang het prijsniveau winstgevend blijft.

Doch ook de kostprijs van de resteerende hoeveelheid zal, het verhoogde uitvoerrecht voor ondernemingsrubber van 2.9 cts. per hkg nog daargelaten, ongunstig worden beïnvloed. Immers, de algemeene kosten en de afschrijvingen komen per gewichtseenheid zwaarder te drukken, terwijl niet kan worden verwacht, dat de taploonen op Java zullen kunnen worden verlaagd, niettegenstaande het aanbod van tappers grooter wordt; dit toch zal door het Gouvernement niet worden toegestaan.

Dus naast een verkleinde hoeveelheid een hogere kostprijs, twee directe gevolgen van het besluit. De winstcapaciteit hangt ook van den prijs af, den onzekeren factor. Zou een belangrijke stijging van den prijs kunnen worden bewerkstelligd — doch op grond van welke economische motieven? — dan zou hier een compensatie kunnen worden gevonden, doch volgens de mededeelingen van Prof. J. van Gelderen zouden wij hier in de eerste plaats aan een verdedigenden maatregel moeten denken. Daartegenover staat evenwel, dat, indien men een „fair and equitable price” wil handhaven, men thans den prijs, die volgens de meening van talloze belanghebbenden voordien reeds als te laag werd beschouwd, zal moeten opvoeren. Immers, een hogere kostprijs en kleinere hoeveelheid tasten de bestaande rentabiliteit aan en rentabiliteit is toch een der doeleinden van deze restrictie?

Vooralsnog zien wij geen aanleiding tot een belangrijke stijging van den prijs; wel natuurlijk kan deze zich herstellen — zooals overigens veelal in het voorjaar het geval is — doch of een duurzaam herstel, zonder verdere offers van de producenten, mogelijk zal zijn, zal afhangen van de algemeene conjunctuur en het wereldverbruik van rubber.

Wij kunnen ons zeker niet aan den indruk onttrekken, dat het toch wel weinig bemoedigend moet worden geacht, dat na 3½ jaar restrictie thans op een interne beperking van 36 pCt. moet worden teruggevallen. Doch het kan evenmin worden ontkend, dat de verhoudingen bij het verbruik daartoe hebben gedwongen en dat het nog lang niet zeker is, dat wij aan het einde zullen zijn. Een belangrijke daling van het verbruik is meer voorgekomen; wie kan evenwel thans, nu overal de overheid ingrijpt en gekunstelde toestanden in het leven roept, zelfs maar een voorspelling op korten termijn met eenige overtuiging wagen? Logisch denken wordt thans door een simpele pennestreek ongedaan gemaakt. Past daarbij veel optimisme voor de toekomst? J. F. H.

HET INDISCHE INDUSTRIALISEERINGSVRAAGSTUK.

Het is al een paar tientallen jaren geleden, dat de heer Colijn Indië karakteriseerde als „een land van leuzen”. Die karakteristiek was treffend juist, en heeft sindsdien aan juistheid niets verloren. Indië is nog altijd een land van leuzen. Een leuze is propaganda of reclame in gecomprimeerden vorm. En Indië is een jong land, waar, ondanks al den ernst waarmee hier gewerkt wordt, suggestieve reclame altijd succes heeft.

In de leuze dient het gemak den mensch, in zoverre, dat ze hem de suggestie van zekerheid en houvast biedt en richtlijn vormt zonder hersenvermoeiende herhaling van het betoog van welks conclusie zij de essentie is. Maar hierin schuilt het gevaar, dat geheel het betoog vergeten wordt en men voortgaat, de leuze aan te heffen, niettegenstaande de inhoud een essentiele verandering onderging.

Dit is het geval met o.a. de leuze der industrialiseering. In de eerste jaren der depressie, nog tot in 1933 toe, verstond men onder industrialiseering de stichting van groote machinale nijverheidsbedrijven, uiteraard met Europeesch kapitaal en onder Europeesche leiding, door welke artikelen zouden worden vervaardigd, die tot dusver geïmporteerd werden: bierbrouwerijen, textielabrieken e.d. Thans, vooral sinds de heer Sitsen hoofd van de afdeling Nijverheid van het Departement van Economische Zaken werd, verstaat men er onder: bevordering van de ontwikkeling van de Inheemsche nijverheid. Alleen hiervan was sprake in de „Nijverheidspolitieke richtlijnen voor de Industrialisatie van Nederlandsch-Indië”, die in April jl. in het *Economisch Weekblad voor Ned.-Indië* werden gepubliceerd, en op de twaalfde dienstvergadering van landbouw- en nijverheidsconsulenten, medio Mei jl. te Batavia en te Buitenzorg gehouden. Ook bij de algemeene beschouwingen in den Volksraad werd het vraagstuk der industrialiseering in dezen zin besproken. Wellicht zal dit daaraan toegeschreven moeten worden, dat het probleem van Java's bevolkingsdichtheid alle andere in belangrijkheid gaat overheerschen.

Hoe ziet men het vraagstuk nu in de kringen der Regeering, en welken weg meent men tot oplossing ervan te moeten inslaan?

* * *

Bevordering van den groei der Inheemsche nijverheid wordt noodzakelijk geacht, omdat er, blijkens de inleiding van den heer Sitsen op bovengenoemd congres, de volgende voordeelen van worden verwacht:

a. Vermeerdering van volksinkomen, dus grootere koopkracht, welke zich uiteindelijk omzet in toenemenden aankoop van niet in de desa-sfeer te fabriceren artikelen.

b. Mitigeering van de bevolkingstoename.
c. Afvlakking van wisseling in reëel volksinkomen bij conjunctuurwisselingen.

d. Mindere afhankelijkheid van het buitenland in tijden van afsluiting.

e. Grootere invoer van kwaliteitsgoederen (vide sub a.), waardoor een krachtige ruilpositie voor de agrarische producties van Ned.-Indië is te verkrijgen.

In de „Richtlijnen” wordt opgemerkt, dat „de val van de prijzen der landbouwproducten, de inkrimping van bepaalde agrarische producties, de sterke vermindering van het consumptievermogen der Inheemsche bevolking een schel licht (wierpen) op de eenzijdigheid der economische structuur van deze gewesten, zoodat duidelijk werd, dat de Indische economie intern meer zou moeten worden versterkt”. Naast bevordering van de emigratie van Java naar de Buitengewesten en de intensivering van den landbouw achtte de Regeering ontwikkeling van de Inheemsche nijverheid noodzakelijk.

De industrialisatie zal zich, zoo wordt in het stuk gezegd, moeten aanpassen aan de sociale en geografische kenmerken van deze gewesten. Vooral Java zal tot het industrieland van Indië moeten worden gemaakt, waarbij in volgorde van haar sociale belangrijkheid de volgende bedrijfvormen zijn te ontwikkelen: a. de huisvlijt; b. de niet gemechaniseerde klein-nijverheid; c. de gedeeltelijk gemechaniseerde klein-nijverheid; d. de gemechaniseerde midden-industrie en e. het sterk gemechaniseerde grootbedrijf. In zijn inleiding op het congres van landbouw- en nijverheidsconsulenten gaf de heer Sitsen, blijkbaar aan de hand van het schema van Karl Büchers *Entstehung der Volkswirtschaft*, een meer gedetailleerd overzicht van deze door bedrijfvormen gekenmerkte ontwikkelingsstadia.

Dit opkomend bedrijfsleven zal, zoo gaan de „Richtlijnen” verder, met krachtige buitenlandse mededinging te kampen hebben en Regeeringssteun niet kunnen ontberen. Steun is mogelijk door handelspolitieke maatregelen ter waarborging van buitenslandschen afzet, door tariefpolitieke maatregelen ter waarborging van den prijs, en door handels- en nijverheidspolitieke maatregelen ter waarborging van prijzenafzet.

De nijverheidspolitiek zal voor een deel hebben te bestaan in een uitgebreide, aan het volkskarakter aangepaste technische en economische voorlichting, en er zullen organen moeten worden geschapen, welke alle in de samenleving beschikbare industriele krachten vereenigen.

Dit alles betreft de uitvoering binnen de grenzen, welke de Regeering zich voor de nijverheidsontwikkeling trekt. In de tweede alinea der „Richtlijnen”, de belangrijkste van geheel het stuk, geeft zij aan, welke beperkingen bij deze politiek in het oog gehouden moeten worden. Deze alinea luidt als volgt:

Is het uitgangspunt van de te volgen nijverheidspolitiek de krachtige bevordering van de industrialisatie, zoo worden anderzijds — eveneens door de bijzondere economische structuur van deze gewesten — aan dit streven bepaalde grenzen gesteld. In het algemeen heeft immers — en zulks geldt zeker voor de naaste toekomst — het vrije ruilverkeer plaats moeten maken voor een, door de Overheid aan tal van regelen onderworpen geordend handelsverkeer. Aangezien het in Nederlandsch-Indië belegde buitenslandsche kapitaal een blijvend export van agrarische en minerale grondstoffen en voedings- en genotmiddelen vordert, is het noodzakelijk — als ruil voor den bedoelden export — den invoer van bepaalde industrieproducten toe te staan. Zulks houdt in, dat in de eerste plaats de industriele ontwikkeling zoodanig zal moeten plaats vinden, dat geen industriele uitvoerproducten worden aangemaakt, welke den landbouwexport in gevaar kunnen brengen, terwijl voorts industriele goederen, welke als ruil-object voor den agrarischen uitvoer zijn te gebruiken, niet vervaardigd dienen te worden, tenzij door eigen aanmaak — in verband met een belangrijke stijging der koopkracht — een grootere import van buitenslandsche industrie-artikelen is te verwachten¹⁾.

¹⁾ Cursivering door de Regeering. K.

Dit is een buitengewoon belangrijk stukje betoog. Er wordt op den voorgrond gesteld, dat „het in Nederlandsch-Indië belegde buitenslandsche kapitaal den blijvend export van agrarische en minerale grondstoffen en voedings- en genotmiddelen vordert”, en daarom zal, terwille van den als tegen-paerstatie onvermijdelijken invoer van industrieproducten, aan de nijverheidsbevordering een grens gesteld moeten worden.

Waar trekt de Regeering deze grens?

Het staat nergens in zoovele woorden te lezen, maar uit haar betoog valt wel een en ander daaromtrent af te leiden.

* * *

Industrialiseering van een land wil zeggen, dat de grondstoffen welke het oplevert, in toenemende hoeveelheden door de eigen nijverheid worden verwerkt, waardoor de uitvoer ervan daalt. In de aflevering van het *Weltwirtschaftliches Archiv* van Juli j.l. troffen wij een artikel over structuurveranderingen van den buitenslandschen handel van Japan in den loop van het industrialiseeringsproces, van de hand van Professor Kichihiko Taniguichi te Kyoto, aan, waarin met sprekende cijfers de sterke afnemende van Japans uitvoer van grondstoffen geïllustreerd wordt. Het gemiddelde jaarlijksche procentgewijze aandeel van elk der voornaamste groepen van producten in den totalen export van Japan was:

	1868—'72	1933—'36
voedings- en genotmiddelen	25,4	8,0
grondstoffen	23,1	4,4
halfabrikaten	40,8	26,4
afgewerkte fabrikaten	1,9	58,4
diversen	8,8	2,8

De samenstelling van den invoer wijzigde zich als volgt:

	1868—'72	1933—'36
voedings- en genotmiddelen	29,0	8,2
grondstoffen	4,1	61,8
halfabrikaten	20,2	17,8
afgewerkte fabrikaten	44,5	11,3
diversen	2,2	0,9

Men ziet uit deze cijfers, dat de uitvoer van Japans eigen grondstoffen sterk afnam en de vermindering ervan een factor was in het industrialiseeringsproces, doordat die grondstoffen in de eigen groeiende industrie worden verwerkt. Die industrialiseering maakte bovendien een geweldige stijging van den invoer van grondstoffen noodzakelijk; Japan is arm aan belangrijke grondstoffen. De oorspronkelijke uitvoer van voedings- en genotmiddelen, die in 1868—'72 belangrijk was, evenals de invoer — hetgeen wijst op geringe differentieering van het menu — nam tot minder dan een derde ervan af. Het beeld van den Japanschen handel was in 1868—'72 karakteristiek voor een landbouwstaat, doch is thans kenmerkend voor een industriestaat.

Men kan zich moeilijk voorstellen, dat ooit eenig verantwoordelijk staatsman of econoom in Japan op de gedachte zou zijn gekomen, te betoogen dat bij het nemen van maatregelen ter bevordering van de nijverheidsontwikkeling een grens in acht genomen zou moeten worden, afhankelijk van de mate waarin uitvoer van grondstoffen en voedings- en genotmiddelen ondanks verwachte daling van den invoer mogelijk zou blijven. Die uitvoer is voor Japans volkshuishouding nooit een *conditio sine qua non* geweest en werd met blijdschap geoefferd aan de ontwikkeling van de eigen nijverheid, die dezelfde grondstoffen in toenemende kwanta ging verwerken.

Waarom zou dezelfde ontwikkelingsgang hier in Indië niet eveneens gevolgd kunnen worden? Waarom moet, naar de opvatting van de Regeering, voorkomen worden dat de uitvoer van grondstoffen als gevolg van ontwikkeling van de eigen Indische nijverheid ook hier jaar op jaar zou afnemen?

Deze vraag wordt in de bewuste alinea der „Richtlijnen” duidelijk beantwoord: het hier te lande belegde kapitaal vordert „den blijvend export van

agrarische en minerale grondstoffen". Vast staat, dat, indien die grondstoffen in Indië zelf tot industrieproducten verwerkt zouden kunnen worden, de prijzen aanmerkelijk lager zouden zijn dan die der elders daaruit vervaardigde artikelen, welke hier worden ingevoerd. Maar toch wil de Regeering den uitvoer ervan gehandhaafd zien.

Wat dit beteekent, kan uit de volgende gegevens duidelijk worden; ze zijn ontleend aan een grafiek, door Dr. W. M. F. Mansvelt gepubliceerd bij een artikel over „Onze kwetsbare export" in *Koloniale Studiën* van Juni jl.

Van de volgende producten werden de daarachter vermelde percentages der producties in 1936 in Indië verbruikt:

benzine	6 pCt.
petroleum	25 "
rubber	1 "
thee	8 "
fabriekssuiker	16 "
copra	27 "
koffie	28 "
kina	10 "
bladtabak	3 "
aardnoten	70 "
cassave	89 "
maïs	94 "
aardappelen	95 "
bataten	100 "
rijst	97 "
kedeleë	97 "

Men ziet uit deze cijfers, dat de producties der Westersche ondernemingen nagenoeg geheel worden uitgevoerd, terwijl die van Inheemsche voedings- en genotmiddelen voor het verreweg grootste deel in Indië worden geconsumeerd. De heer Van Mook deelde op het congres van landbouw- en nijverheidsconsulenten dan ook mede, dat van de totale productie 35 pCt. tot 40 pCt. wordt uitgevoerd. Dat is een enorm percentage; voor de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, een toch belangrijk uitvoerland, bedraagt het nog niet 10 pCt. van de totale productie. Het wijst er op, hoezeer Indië nog in de periode der agrarische voortbrenging steekt. Het is onvermijdelijk, dat deze verhoudingsgewijs groote uitvoer van producten van Westersche ondernemingen sterk zou dalen, indien hier werkelijk met industrialisatie ernst gemaakt zou worden. Als de Regeering meent, dien export behouden te kunnen doen blijven ondanks een met kracht gevoerde nijverheidsbevorderingspolitiek, dan geeft zij zich aan een illusie over.

Het is duidelijk, dat haar gedachtengang beheerscht wordt door de overweging, dat de grondstoffen hier dank zij investering van buitenlandsch kapitaal worden gewonnen, en dat de belangen van dat kapitaal uitvoer ervan eischen. Want er is slechts in het buitenland afzet voor. Een binnenlandsche markt van noemenswaarde koopkracht ontbreekt, waardoor de nijverheid hier dan ook in nog maar geringe mate ontwikkeld is. En zoolang de Westersche bedrijven met het oog op de vereischte rentabiliteit op uitvoer aangewezen zijn, d.w.z. zoolang ze lage kostprijzen noodig hebben om op buitenlandsche markten te kunnen concurreren, zullen ze de laagst-mogelijke loonen betalen en zal van ontwikkeling van een meer koopkrachtige binnenlandsche markt geen sprake wezen.

Dit is het dilemma waar de Regeering zich voor geplaatst ziet: zij wil nijverheidsontwikkeling, die dan zal moeten steunen op koopkrachtverhooging, d.w.z. op verhooging van het Inheemsche welvaartspeil, — maar zij wil tegelijk een waarborg dat de uitvoer van grondstoffen en voedings- en genotmiddelen behouden blijft, en daarvoor is handhaving van lage kostprijzen dank zij lage loonen noodig.

Het is duidelijk, dat zóó van inderdaad ernstige industrialisatie op eenigszins belangrijke en toenemende schaal niets komen kan. Wat op dit gebied gedaan wordt, voltrekt zich binnen de enge grenzen van het stukje arbeidsveld dat overblijft, nadat van

een politiek van bevordering van de industriele ontwikkeling in werkelijk grooten stijl is afgezien. Er wordt een uitweg uit de moeilijkheid gezocht. Maar definitieve en *principiele* oplossing van het vraagstuk blijft een vrome wensch.

* * *

In twee richtingen wordt nu een uitweg gezocht.

De eene richting is een vinding van den heer Van Mook, thans directeur van Economische Zaken, die haar in December van het vorige jaar uiteenzette en verdedigde in een vergadering van het Indisch Genootschap te Den Haag en haar zoowel door Mr. Hart, zijn voorganger op den zetel van Departementschef, als door het hoofd van de afdeling Nijverheid aanvaard zag. Op het congres van landbouw- en nijverheidsconsulenten, in Mei jl., fungeerde zij opnieuw als grondslag voor beschouwingen en plannen.

Zij komt daarop neer, dat Nederlandsch-Indië als een economische eenheid beschouwd wordt, en dat de Inheemsche maatschappij van Java zich zal moeten toeleggen op uitvoer van arbeidsintensieve land- en tuinbouwproducten en nijverheidsvoortbrengselen naar de Buitengewesten, terwijl deze laatste de extensieve landbouwproducten, copra en ook nog visch en vleesch, aan Java zullen leveren.

Maar dat lijkt bedenkelijk op een fictie. Java en Madoera vormen met de Buitengewesten een *staatkundige* eenheid dank zij het gemeenschappelijk Nederlandsch bewind, maar een min of meer homogene *sociaal-economische* eenheid vormen ze niet. De sociaal-organische opbouw is in de Buitengewesten over het geheel verschillend van dien op Java, en er zijn gebieden met belangrijk hooger, andere met lager welvaartspeil. Economisch zijn de Buitengewesten voor Java: buitenland.

Maar aangenomen dat de heer Van Mook gelijk heeft en er een nog voortdurend groeiende sociaal-economische eenheid bestaat, dan dient er toch op te worden gewezen, dat in zijn constructie de Inheemsche maatschappij als een zelfstandige sociaal-economische eenheid wordt gedacht. Naar zijn voorstelling zal het proces der nijverheidsontwikkeling zich geheel in de Inheemsche economische sfeer kunnen voltrekken, buiten verband met de Westersche bedrijfs wereld in Indië.

Dit nu is een tweede fictie. De beïnvloeding van de Inheemsche maatschappij, in elk opzicht, door hetgeen in de Westersche samenleving, in de Westersche bedrijfs wereld gebeurt, is zoo diep-ingrijpend, dat ze niet weggedacht kan worden. Bestond die beïnvloeding niet, dan zou het vraagstuk niet zoo moeilijk oplosbaar zijn. Dan ware hier een proces van dialectische zelfontwikkeling denkbaar zooals het zich elders, in Europa en in Amerika, voltrekken kon: het welvaartspeil zou stijgen in een wisselwerking tusschen vergroote productie en verhoogde koopkracht, prijsverlaging dank zij toenemende productie, stijgenden afzet en daardoor weer gestimuleerde voortbrenging. Dit proces wordt hier verstoord tengevolge van belemmering van de vorming van een binnenlandsche markt met toenemenden afzet door het streven der exportbedrijven om dank zij lage kostprijzen, d.w.z. lage loonen, op buitenlandsche markten met succes te kunnen concurreren.

Men kan zich geen Inheemsche sociaal-economische ontwikkeling meer denken, die niet door de werkzaamheid der Westersche ondernemingen in zeer sterke mate beïnvloed, tot groote hoogte zelfs beheerscht, zou worden. De constructie van den heer Van Mook is een kaartenhuis van onhoudbare theorieën.

Bovendien zou, indien de ontwikkeling van de Inheemsche nijverheid op Java afhankelijk zou worden van afzet van haar producten in de Buitengewesten, de eisch van mogelijkheid van concurrentie op die markt met importartikelen van elders, en daarmee die van lage kostprijzen, zich evenzeer doen gelden. De in de nijverheid op Java betaalde loonen zouden even-

eens zoo laag mogelijk moeten zijn, temeer omdat geen binnenlandsche markt op Java-zelf voor die producten koopkracht zou behoeven te bezitten. Uit de Inheemsche wereld zou zich een betrekkelijk klein aantal ondernemertjes losmaken, die gelegenheid zouden hebben, redelijk goede winsten te maken — en wij zijn er niet blind voor, dat *dit* inderdaad sociaal-organisich een stap vooruit beteekenen zou — maar de groote massa zou in schreiende armoede blijven leven. En indien deze nijverheidspolitiek al kans van slagen zou hebben, zoo zou het tempo in elk geval ongeveer alles te wenschen laten. De heer Van Mook maakt zich van de koopkracht der markt in de Buitengewesten, in zijn schema, waarschijnlijk ook een te optimistische voorstelling.

Een oplossing van het probleem van afleiding van de spanning der groote bevolkingsdichtheid op Java zou zoo zeker niet worden bereikt.

* *

Een andere richting werd bij de algemeene beschouwingen in den Volksraad aangegeven door den heer Hart, in diens antwoord op een uitstekende rede van den I.E.-V.-vertegenwoordiger D. R. K. de Boer. Deze laatste had gewezen op het onjuiste van een politiek van nijverheidsbevordering, welke op een laag welvaartsniveau wordt ingesteld, waarop de regeeringsgemachtigde voor Economische Zaken als volgt reageerde:

Wel, Mijnheer de Voorzitter, ik heb een maand de gelegenheid gehad, een groot aantal plaatsen en streken, waar de nijverheid — en met name de desanijverheid en de kleine en middenbedrijven — in opkomst zijn, te bezoeken. Ik vond daar overal niet alleen arbeidzame, maar welvarende en opgewekte lieden, toenemende bedrijvigheid, een ganschen stand van geschoolde arbeiders en kleine ondernemers in wording, met hier en daar reeds, naar Indische verhoudingen, respectabele fabriekjes van middelbaren omvang, schoon jeugdigen leeftijd. Als dat het resultaat is van een principiele fout, dan mogen meer zulke fouten worden gemaakt. Maar ik meen, dat hier inderdaad een misverstand in het spel is.

Deze inheemsche nijverheid moet, zeide de heer Hart verder, vervaardigen „wat velen noodig hebben”, zeer goedkope verbruiksartikelen:

Daarvoor is afzet te vinden, dat stimuleert ook nieuwe behoeften. De zeer goedkope zaklantaarns, fietsen, bontgeweven sarongs, kasten, glazen, borden en kommen hebben deze voor Indië en zijn bevolking uiterst nuttige en welkome gebruiksartikelen bij die bevolking ingang doen vinden op groote schaal... Kan de Indische nijverheid in haar verschillende vormen tal van zoodanige artikelen vervaardigen — en bij een voor Indië redelijken loonstandaard kan zij dat —, dan is dat winst voor het welvaartspeil; de consument lijdt geen nadeel — kan zelfs, bij lager prijzen, voordeel hebben — en de productie zelf geeft aan een grooter of kleiner getal handen werk en aan monden rijst — met een vischje. Neemt zulk een nijverheid een belangrijken omvang aan, groeit het aantal arbeiders, voorwerkers, kleine en groote ondernemers, dan stijgt het geheele welvaartspeil belangrijk en zal geleidelijk ook het reële loon stijgen. Maar de industrie voor de Indische markt moet op het peil van die markt zijn ingesteld, of het blijft een steriele liefhebberij van enkele bedrijven met hoogen prijs en kleinen omzet, of wel de consument betaalt de subsidie voor een bevoorrechte groep nijveren.

De heert Hart is de meester van het suggestieve woord, dat evenwel in vele gevallen scherpe analyse niet verdraagt. Dat in de hier aangehaalde beweringen optimistische overdrijving in het spel was, lijdt geen twijfel. Hij noemde geen enkele streek of plaats waar hij dan „naar Indische verhoudingen respectabele fabriekjes van middelbaren omvang” ondanks hun „nog jeugdigen leeftijd” — doordat zij eerst dank zij de politiek van nijverheidsbevordering in het leven geroepen waren — zou hebben waargenomen. Een globale berekening, zoo vertelde hij verder, had „geleerd, dat de gemiddelde dagverdienste in de nieuwe industrie thans 22 cent bedraagt”, maar „door

het groote aandeel daarin van de nog zeer ongeregelde desanijverheid is echter het gemiddelde aantal werkdagen per arbeider nog laag, ongeveer 110 per jaar”.

Deze concrete gegevens, na de in algemeene termen gehouden juichkreet over de successen der nijverheidspolitiek, wijzen op nogal poovere resultaten. Ons interesseert overigens vooral de richting van dezen door Mr. Hart aangeprezen weg. Dit streven is gericht op vervanging van een belangrijk deel van den import voor, vooral Inheemsch, verbruik door eigen aanmaak. Inderdaad liggen hier mogelijkheden, die niet voorbijgegaan mogen worden. Maar wanneer alles zich blijft afspelen op het plan der kleine éénmans-bedrijfjes, en gemis van kapitaal of crediet uitgroeit tot onderneminkjes met een aantal loonarbeiders blet, dan zet dit geen zoden aan den dijk.

In dit verband zij trouwens herinnerd aan de mededeeling van Prof. J. van Gelderen in het Nederlandsch-Indië-nummer van Economisch-Statistische Berichten van 29 September jl.: dat de contingenteregingsmaatregelen een sterk protectionistische werking hebben, waardoor de Inheemsche bevolking zich „in verrassend korten tijd op de kleinindustrie (heeft) toegelegd, met het gevolg, dat verschillende takken van textielproductie, inzonderheid de productie van sarongs en andere bontgeweven stoffen, een ongekenen bloei vertoonen, welke ten deele zelfs réchtstreeks aan de realisatie der aan Nederland toegekende contingenten afbreuk deed”. Dit proces zal niet mogen worden gestuit, „al zal tegen overschatting der marktmogelijkheden en dreigende overproductie moeten worden gewaakt”. Doch de geleerde schrijver acht het twijfelachtig, „of althans den eersten tijd de jonge industrieën, die thans aan vele tienduizenden werk verschaffen, den steun der contingenteregingen kunnen ontberen. Hetzelfde is overigens ook voor een klein aantal grootere en middenbedrijven, welke de laatste jaren door de ontstane winstmogelijkheden tot ontwikkeling kwamen, het geval”.

Deze ontwikkeling is blijkbaar niet zonder element van kunstmatigheid.

Maatregelen als door den heer Hart bedoeld, behoorren natuurlijk niet te worden nagelaten. Maar als niet vergroting van de koopkracht voorafgaat, dan zal de afzet der Inheemsche nijverheid, ook al groeit deze tot de grenzen, welke door de in en buiten den Volksraad uiteengezette regeeringspolitiek worden gesteld, in afzienbare toekomst onvoldoende blijven om stimulans te kunnen vormen tot een ontwikkeling dank zij welke de oplossing van het bevolkingsprobleem voor Java met waardeerbare snelheid naderbij wordt gebracht. Vergroting van de koopkracht door uitvoering van groote werken op veel uitgebreider schaal dan door besteding van f 8 millioen van het 25 millioenfonds per jaar mogelijk wordt gemaakt, zal den stoot moeten geven tot een welvaartsontwikkeling, die mede steunt op snellen groei van de nijverheid. Eerst daardoor zal de binnenlandsche markt ontstaan, dank zij welke koopkracht het industrialiseeringsproces zich in het vereischte tempo zal kunnen voltrekken.

D. M. G. KOCH.

AANTEKENINGEN.

Motorisering en olieindustrie.

Hoewel de scheepvaart en de spoorwegen in steeds sterkere mate van olie gebruik maken en ook voor militaire doeleinden het gebruik van olie (marine) en benzine (landmacht, luchtvaart) zeer sterk gestegen is, blijft toch het autoverkeer de voornaamste afnemer van de olie-industrie. Uit de petroleumindustrie vloeit zonder ophouden een stroom van geconcentreerde energie, die het raderwerk van vele millioenen auto's in beweging brengt.

De uitbreiding van de auto-industrie is dan ook

niet los te maken van de ontwikkeling van de olie-industrie. Zij beïnvloeden elkaar wederzijds en zijn derhalve complementaire industrieën bij uitnemendheid. Beide hebben de aanblik van deze wereld sterker veranderd dan kolen en stoommachines een eeuw geleden.

Volgens de „Internationale Petroleum Korrespondenz” van 15 Oct. 1937 (een speciaal nummer betreffende olie en motorisering), waaraan deze aantekening is ontleend, bevolken op het oogenblik meer dan 40.000.000 auto's de verschillende landen. Met elkaar verbruiken ze 90 pCt. van de benzine- en 40 pCt. van de ruwolieproductie. Voorts verbruiken zij groote hoeveelheden smeerolie, in de Vereenigde Staten zelfs meer dan 50 pCt. van het totaal.

Aan dezen snellen groei van het motorverkeer heeft de olie-industrie zich volkomen weten aan te passen, zoodat in geen enkel land de petroleumindustrie een rem is geweest voor de ontwikkeling van het motorverkeer. Eerder is het tegendeel het geval, nl. dat de olie-industrie door verbeterde producten en lagere prijzen — al is dit laatste voordeel vaak geheel of ten deele verloren gegaan door toenemende belastingheffing — het motorverkeer heeft gestimuleerd.

In de jaren voor den wereldoorlog speelde het motorverkeer een ondergeschikte rol en had de olie-industrie nog weinig moeite om aan de eischen van dit geringe verkeer te voldoen.

In 1913 waren er in alle landen tezamen niet meer dan 2.000.000 auto's, waarvoor op z'n hoogst 1.500.000 ton benzine per jaar noodzakelijk was. Direct na den oorlog zien wij een sterke uitbreiding van het motorverkeer. De olie-industrie moest, om hieraan tegemoet te komen, niet alleen haar productie sterk uitbreiden, maar ook haar werkmethode wijzigen.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de uitbreiding van het motorverkeer en de olieproductie voor de geheele wereld na den wereldoorlog.

Jaar	Auto's × 1000	Ruwolie productie × 1000 ton
1913.....	2.000	53.418
1919.....	8.750	76.284
1923.....	18.024	139.105
1929.....	34.932	210.657
1930.....	35.782	195.909
1932.....	33.368	179.905
1934.....	35.034	208.261
1935.....	37.239	226.472
1936.....	40.287	247.015

Had men de ruwe olieproductie evenredig moeten uitbreiden aan de behoeften van het motorverkeer, dan zou dit voor de olie-industrie onoverkomelijke moeilijkheden met zich hebben meegebracht. Vandaar dat men de oplossing in een andere richting is gaan zoeken en is overgegaan tot een nieuw productie-procedé, nl. het „kraakproces” (cracking), waardoor men in staat werd gesteld uit eenzelfde kwantum petroleum minder zware oliën, doch meer benzine te produceeren. Onderstaande tabel betreffende Amerika geeft een beeld van de veranderingen, die de invoering van het kraakproces met zich mee heeft gebracht.

Jaar	Ruwolie productie × 1000 barrels	Benzine productie totaal	Door destillatie	% der ruwolie productie	Door kraken	% der ruwolie prod.
1920..	433.915	113.198	98.098	22.60	15.000	3.46
1925..	739.920	239.965	171.382	23.16	68.583	9.27
1929..	987.708	388.621	244.894	24.80	143.727	14.55
1932..	819.997	366.291	195.386	23.83	170.905	20.84
1934..	895.636	388.770	206.337	23.04	182.433	20.37
1935..	965.790	426.817	219.280	22.70	207.537	21.49
1936..	1.068.134	470.907	231.287	21.60	239.620	22.44

In de 17 jaren na 1920 heeft de Amerikaansche olie-industrie 5.104.205.000 barrels benzine geproduceerd, waarvoor 13.284.829.000 barrels ruwe olie noodig waren. Zonder invoering van het kraakproces zouden hiervoor 8.618.033.000 barrels ruwe olie meer noodig zijn geweest. Bovendien had dit proces nog andere voordeelen. In de eerste plaats werd de kwa-

liteit van de benzine er door verbeterd, terwijl het procedé bovendien kostenverlagend werkte.

Deze prijsdaling is echter slechts ten deele aan de consumenten ten goede gekomen, daar de regeeringen in de meeste landen door verhoogde benzineheffingen een deel van dit voordeel tot zich hebben weten te trekken. Hierin ligt een van de hoofdoorzaken van de ongelijkmatige ontwikkeling van het autoverkeer in de verschillende landen. Wat betreft de Europeesche landen is in Engeland, Duitschland en de Scandinavische landen de ontwikkeling vrij snel geweest, terwijl in de andere landen de uitbreiding van het autoverkeer langzamer is gegaan. Daarbij zien wij in alle landen tevens een sterk verband met de ontwikkeling van de conjunctuur.

Het autoverkeer als jonge, dynamische bedrijfstak is voorbestemd een grooten invloed op het economisch leven uit te oefenen, maar is sterk afhankelijk van overheidsmaatregelen.

Hoezeer het staatsingrijpen het motorverkeer echter ook kan remmen, nog grooter invloed op dit verkeer heeft de industriele ontwikkeling en het niveau der welvaart in de verschillende landen. Immers motorisering van het verkeer heeft tot voorwaarden een zekere intensiteit van het ruilverkeer, het aanwezig zijn van koopkrachtige bevolkingsgroepen en een voldoende wegnnet. In de laatste drie jaren is het aantal auto's in Europa van 6.371.800 tot 7.823.700 of met 23 pCt. gestegen. In welke mate de verschillende landen tot deze stijging hebben bijgedragen, toonen onderstaande cijfers van eenige representatieve landen.

Aantal auto's einde December

Land	1934	1935	1936	% verander. 1934-1936
Groot-Britannië..	1.871.300	2.067.600	2.269.000	+ 21.3
Frankrijk	1.873.300	2.182.300	2.100.000	+ 12.1
Duitschland	776.200	1.069.200	1.262.500	+ 62.6
Italië	370.900	382.200	405.000	+ 9.2
Rusland	180.000	245.600	370.000	+ 105.6
België	155.000	162.500	197.400	+ 33.8
Zweden	146.800	149.800	165.400	+ 12.7
Nederland	144.300	139.200	140.700	- 2.5
Denemarken	125.600	130.700	135.500	+ 7.9
Czecho Slowakije .	116.700	116.600	103.500	- 11.3
Finland	31.300	33.000	38.000	+ 21.4
Polen	24.800	24.700	27.400	+ 10.8
Roemenië.....	33.500	25.500	26.500	- 20.9

Nog duidelijker komt de ontwikkeling van het autoverkeer tot zijn recht, wanneer wij het aantal auto's vergelijken met de grootte der bevolking. Hieruit ziet men een afnemende dichtheid van het westen naar het oosten.

	Bevolking per auto		Auto per mijl wegennet	
	1934	1936	1934	1936
Frankrijk.....	22	19	4.7	5.2
Engeland.....	24	21	10.4	11.2
Denemarken	28	27	3.9	4.4
Zweden.....	41	37	1.8	1.8
België.....	51	41	8.2	10.2
Noorwegen.....	48	41	2.4	2.5
Duitschland.....	68	49	4.5	5.2
Nederland.....	57	60	9.2	8.5
Italië.....	109	103	3.6	2.6
Czecho Slowakije .	126	141	2.7	2.9
Oostenrijk.....	193	151	1.5	0.8
Spanje.....	135	156	2.7	2.7
Griekenland.....	460	472	2.0	1.9
Rusland.....	921	479	0.1	0.2
Roemenië.....	896	797	0.3	0.3
Joego-Slavië.....	1.356	1.172	0.4	0.4
Polen.....	1.281	1.184	0.2	0.1
Bulgarije.....	2.927	1.344	0.2	0.2

Bovenstaande cijfers toonen aan, in hoe verschillende mate het autoverkeer zich in de laatste jaren in de Europeesche landen heeft ontwikkeld en hoever verschillende staten in het oosten en zuiden bij de algemeene ontwikkeling zijn ten achter gebleven.

In deze landen ontbreekt het zoowel aan kapitaal-krachtige koopers als aan een behoorlijk wegnnet, hoewel de cijfers van de bevolking per auto aangeven,

dat men in verschillende landen druk bezig is zijn achterstand in te loopen (Rusland, Joego-Slavië, Bulgarije).

Opmerkelijk is het slechte figuur, dat Nederland in beide staten maakt; waarschijnlijk zal de gevoerde deflatiepolitiek daaraan niet vreemd zijn.

In de komende jaren zal het economisch leven van Europa opnieuw aan veranderingen onderhevig zijn. Terwijl verschillende landen nog bezig zijn zich van de laatste crisis te herstellen, vertoonen zich in de Angelsaksische landen, vooral in de Vereenigde Staten, reeds weer steeds erger wordende symptomen van een dalende conjunctuur. Mochten deze voorboden van een nieuwe ernstige depressie zijn, dan kan wellicht in de verdere uitbreiding van het motorverkeer en daarmee gepaard gaande wegeaanleg e.d. eenige compensatie voor dalende bedrijvigheid gevonden worden.

H. W. B.

Landbouwhypotheke in de Vereenigde Staten.

In de November-aflevering van de „Survey of Current Business” van het U. S. Department of Commerce treffen wij een beschouwing van de hand van Norman J. Wall en Frederic M. Cone naar aanleiding van een rapport betreffende de hypothecaire schuldenlast op landerijen. Dit rapport is het resultaat van een onderzoek, uitgevoerd door het Bureau van de Volkstelling samen met het Bureau voor Agrarische Economie. Voorts is in de genoemde beschouwing gebruik gemaakt van een voorloopig rapport, dat de heer Wall opstelde voor het Bureau voor Agrarische Economie, inzake de uitstaande landbouw-hypotheke, verleend door de z.g. „Leading Lending Agencies”.

Hieronder worden verstaan: de beide organen van de Federal Credit Administration, t.w. de Federal Landbanks en de in 1933 ingestelde Landbank Commissioner. Naast deze overheidsinstituten vallen er onder de levensverzekeringmaatschappijen, de particuliere Landbanks, de commerciële banken en een

drietal credietinstellingen, welke door afzonderlijke Staten zijn ingesteld.

De gegevens omtrent hypotheke op landerijen, die door de eigenaars zelf worden geëxploiteerd, worden sedert 1920 regelmatig bij de vijfjarige volkstelling verzameld. Bij de volkstelling van 1890 was ook reeds eenmaal gevraagd naar de hypothecaire schuld der landbouwbedrijven in eigen exploitatie. Voor de twee andere categorieën van boerenbedrijven, de pachters en de zetboeren, waren minder gemakkelijk gegevens te verzamelen, daar deze in den regel niet weten voor welk bedrag de eigenaars hypothecaire schulden op hun landerijen hebben aangegaan.

Het reeds genoemde Bureau of Agricultural Economics heeft daarom in 1930 en 1935 betreffende deze categorieën schattingen gemaakt op grond van steekproeven. In 100 uitgekozen provincies werd aan elken eigenaar een vragenlijst gezonden, terwijl in een 400 andere provincies aan iedere vijfde eigenaar van de ranglijst een dergelijke vragenlijst werd toegezonden.

Aan de uitkomsten van dit onderzoek ontleenen wij het volgende:

Het totaal aan uitstaande landbouwhypotheke beliep in 1930 nog \$9.214 miljoen, doch was in 1935 tot \$7.645 of wel met 17 pCt. gedaald. De daling van de hypotheke rustende op pacht- en zetboerderijen was sterker dan die van de hypotheke op de landerijen, welke door den eigenaar zelf worden geëxploiteerd, nl. 22.3 pCt. resp. 13.7 pCt.

Omtrent de verhouding van het totaal bedrag der hypotheke in 1935 over de beide categorieën vinden wij de volgende cijfers. Op zelf-geëxploiteerde boerderijen drukte \$4.896 miljoen of 64 pCt. van het totaal en op de overigen \$2.749 miljoen of wel 36 pCt.

De daling was het sterkst in de 12 Noord-Centrale Staten, die gezamenlijk 73 pCt. van den totalen achteruitgang voor hun rekening namen, hoewel de landerijen in deze staten in 1930 slechts 58 pCt. van

MAANDCIJFERS.

Indexcijfers van Nederlandsche aandelen. ¹⁾

Indexcijfers van 12 aandeelengroepen der Amsterdamsche effectenbeurs. Basis 2 Januari 1929 = 100.

De Bank voor Handel en Scheepvaart te Rotterdam zendt ons onderstaand overzicht:

	Banken	Kunstzijde	Industrie	Electriciteit	Handels-ondern.	Mijnbouw	Olie	Rubber	Scheepvaart	Suiker	Tabak	Thee	Totale beurswaarde
Gem. '29	101.9	73.1	119.-	114.4	95.6	88.6	99.1	100.2	95.-	99.9	87.3	92.7	103.2
„ '30	94.2	34.1	90.1	100.4	71.6	63.9	93.1	52.1	71.-	76.2	65.5	74.5	84.3
„ '31	73.6	22.7	60.7	83.-	52.2	45.9	52.3	48.2	47.1	46.3	45.5	46.3	55.1
„ '32	48.3	13.6	45.6	70.7	38.4	33.4	34.1	17.6	29.3	27.-	25.8	30.8	37.-
„ '33	51.5	10.7	48.7	80.7	41.-	40.-	41.-	26.7	28.2	27.4	25.4	39.5	40.5
„ '34	47.1	16.7	48.1	77.-	37.7	47.3	39.-	40.6	22.2	23.2	26.2	50.2	39.4
„ '35	50.-	14.1	52.1	69.9	39.7	49.4	43.8	43.2	23.7	24.4	29.3	47.1	42.-
„ '36	56.8	13.9	57.6	78.2	50.2	58.2	73.1	58.7	34.8	37.1	44.8	51.5	55.2
Jan. '37	72.2	20.5	77.5	95.-	71.4	77.2	102.2	103.9	61.5	60.9	60.2	70.5	77.2
Febr. „	77.1	26.4	79.5	105.4	78.5	80.3	107.6	110.8	64.3	62.2	64.9	80.5	81.3
Mrt. „	76.5	31.-	79.8	103.5	81.4	87.4	106.1	129.3	73.-	65.9	65.5	86.3	82.7
April „	75.-	30.1	77.8	101.4	78.4	81.7	102.4	117.5	77.6	62.4	61.8	83.8	80.-
Mei „	72.6	28.4	76.9	101.6	77.6	76.8	102.1	110.1	74.4	61.3	60.-	76.8	78.6
Juni „	72.8	27.6	77.-	106.3	79.8	78.-	103.8	104.8	73.5	63.5	59.2	74.4	79.1
Juli „	74.4	28.9	78.8	115.1	83.3	80.5	102.3	106.3	78.8	64.5	60.9	78.4	80.2
Aug. „	77.4	30.9	82.9	120.7	87.4	82.9	105.-	110.5	87.9	67.7	63.5	82.4	83.8
Sept. „	74.5	28.3	80.4	118.4	82.4	78.4	98.-	99.3	82.4	61.3	57.9	79.6	79.2
Oct. „	69.-	22.5	74.5	109.6	72.7	66.7	88.5	76.4	71.7	52.7	51.-	69.8	71.1
Nov. „	68.9	20.2	74.3	109.1	71.3	66.1	83.5	70.7	67.9	49.8	51.-	67.1	69.-

Indexcijfer der totale beurswaarde 4 Januari 1937 f 4.278.942.000 ²⁾ = 100.

7 Apr. 105.9	5 Mei 102.8	2 Juni 103.2	7 Juli 102.9	4 Aug. 107.3	1 Sept. 106.8	6 Oct. 96.5	3 Nov. 92.7
14 „ 104.6	12 „ 101.-	9 „ 103.3	14 „ 103.8	11 „ 108.9	8 „ 104.1	13 „ 91.3	10 „ 88.5
21 „ 104.2	19 „ 101.2	16 „ 102.1	21 „ 104.1	18 „ 109.2	15 „ 103.-	20 „ 89.1	17 „ 89.8
28 „ 100.8	26 „ 102.8	23 „ 102.-	28 „ 105.5	25 „ 109.2	22 „ 100.2	27 „ 91.7	24 „ 86.4
		30 „ 102.6			29 „ 99.2		

¹⁾ Men zie voor de toelichting op dit overzicht het nummer van E.-S.B. van 12 Febr. 1936, blz. 120. ²⁾ Sedert Jan. 1937 werden bij dit cijfer abusievelijk 000 weggelaten.

Nadruk verboden.

de geheele hypothecaire schuld in de Vereenigde Staten droegen. In den Staat Iowa bedroeg de daling zelfs 31½ pCt. De oorzaak hiervan is de relatief zwaardere belasting van den grond met hypotheeken in deze gebieden. Uit een bij het artikel gevoegd kaartje blijkt, dat de verhouding van de hypothecaire schuld tot de waarde van den grond in deze Staten vooral in de oostelijke Noord-Centrale Staten, d.i. het tarwegebied (o.a. Dakota en Minnesota) het ongunstigst is. Gemiddeld is hier circa 45 pCt. van de waarde der zelf-geëxploiteerde landerijen met hypotheek belast tegen een landelijk gemiddelde van slechts 35 pCt. Vooral de Staten ten Oosten van de Mississippi, de z.g. Midden- en Zuid-Atlantische Staten vertoonen belangrijk lagere percentages.

Alleen in de New-England Staten was er een stijging van de hypothecaire schuld. In dit gebied was het aantal executies, die verantwoordelijk zijn voor de daling in de depressiejaren, veel geringer dan in de andere districten, nl. slechts 17 pro mille per jaar, terwijl het gemiddelde voor de Vereenigde Staten in hun geheel 38 pro mille per jaar bedroeg.

De cijfers betreffende de aantallen met hypotheek belaste boerderijen vertoonen ongeveer hetzelfde beeld. Ook hier een daling van 1930 op 1935, doch met niet meer dan 6.9 pCt., nl. van 2.523.000 op 2.350.000. De werkelijke procentuele daling was echter grooter, hetgeen de cijfers evenwel camoufleren, doordat het totaal aantal boerderijen in de betrokken jaren met 8.3 pCt. is toegenomen. Was in 1930 nog 40.1 pCt. van alle boerderijen met hypotheek belast, in 1935 was dit gedaald tot 34.5 pCt., d.i. een daling van 14 pCt.

Van de zelf-geëxploiteerde boerderijen is een belangrijk grooter gedeelte belast dan van de pachtboerderijen. In 1930 resp. 446 en 342 per 1000. In 1935 was het verschil nog markanter geworden, nl. 415 en 251 per 1000. De daling bij de eigen bedrijven bedroeg 7 pCt., bij de verpachte boerderijen niet minder dan 27 pCt. Ook wat betreft de geografische verdeling komen hier interessante verschillen aan het licht. De daling was nl. in de 24 agrarische staten (met meer dan 30 pCt. boerenbevolking) aanzienlijk grooter dan in de overige Staten, resp. 9.3 pCt. en 2.2 pCt.

Voor de stijging van het aantal boerderijen zoeken de schrijvers, behalve in de verbeterde telling in 1935, een verklaring in een verminderden trek naar de steden gedurende de depressie, terwijl vele werklozen een boerenbedrijf begonnen.

Binnen de districten heeft een belangrijke verschui-

ving plaats gehad in de verhoudingen tusschen zelfstandige en pachtboeren. Over het geheele land bleef de verhouding evenwel ongeveer hetzelfde. De pachtboeren maken ca. 42 pCt. van het totaal uit. Aan de sedert 1880 stijgende trend in dit percentage is nu een eind gekomen. In de zuidelijke Cotton-Belt is zelfs een sterke daling van het percentage pachters te constateeren, doordat een groot aantal negerpachters in financiële moeilijkheden is gekomen. In de noordelijke Staten is er nog een toeneming geweest.

Tegenover de daling van 17 pCt. van het bedrag der hypotheeken, stond tusschen 1930 en 1935 een teruggang van niet minder dan 31.4 pCt. in de waarde van den grond. Na 1935 is de hypotheeklast in dalende richting doorgedaan, terwijl de waarde zich weer kon herstellen, het meest in de oostelijke Noord-Centrale Staten en in de Zuid-Atlantische Staten.

Betreffende de uitstaande hypothecaire leeningen van de z.g. Leading Lending Agencies geeft onderstaande tabel een duidelijk beeld.

Bedrag aan uitstaande hypothecaire leeningen op landerijen verleend door de Leading Lending Agencies in \$ 1000.

1 Januari	Farm Credit Administration		Levensverzekering	Partic. Hyp. Banken	Commercieele Banken	Staats creditinstellingen
	Federal Land Banks	Land Bank Commiss.				
1929	1.183.164	—	2.138.980	656.516	1)	95.906
1930	1.185.765	—	2.105.477	626.980	1)	93.274
1931	1.175.832	—	2.059.221	590.811	2) 945.172	92.698
1932	1.151.659	—	2.077.361	536.644	1)	93.014
1933	1.105.610	—	1.869.160	459.183	1)	84.075
1934	1.203.142	70.738	1.661.046	392.438	2) 555.885	79.574
1935	1.885.087	616.737	1.258.900	255.931	498.842	62.286
1936	2.059.845	794.121	1.054.770	175.677	487.505	48.091
1937	2.053.105	835.807	936.454	133.499	487.534	32.657

1) Geen vergelijkbare cijfers bekend. 2) Per 30 Juni.

Het totaal dat deze instellingen in 1930 hadden uitstaan bedroeg \$ 5 milliard of ca. 54 pCt. van het totaal uitstaande bedrag aan landelijke hypotheeken. In 1935 was dit bedrag absoluut gedaald tot \$ 4.573, doch relatief tot 60 pCt. gestegen.

In de ontwikkeling van de verdeling der uitstaande hypotheeken over de verschillende groepen van instellingen moet men twee perioden onderscheiden, die door het inwerking treden van het z.g. refinancing emergency program van de Fed. Credit. Ad-

AANVOER VAN GRANEN. (In tons van 1000 kg.)

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	28 Nov.-4 Dec. 1937	Sedert 1 Jan. 1937	Overeenk. tijdvak 1936	28 Nov.-4 Dec. 1937	Sedert 1 Jan. 1937	Overeenk. tijdvak 1936	1937	1936
Tarwe	25.096	1.424.973	917.934	—	27.433	9.641	1.452.406	927.575
Rogge	2.445	258.600	241.488	—	3.875	1.976	262.475	243.404
Boekweit	2.112	16.958	22.463	—	—	350	16.958	22.813
Maïs	24.759	1.297.983	758.876	4.230	145.505	139.217	1.443.488	898.093
Gerst	6.201	358.576	310.576	—	13.364	25.533	371.940	336.109
Haver	7.736	142.065	103.447	—	3.180	1.675	145.245	105.122
Lijnzaad	11.773	192.298	262.625	6.270	207.680	163.688	399.978	426.313
Lijnkoek	2.500	66.736	46.830	—	—	375	66.736	47.205
Tarwemeel	465	37.228	34.583	280	8.770	9.473	45.998	44.056
Andere meelsoorten	730	39.158	34.258	85	7.425	1.136	46.583	35.394

Noot bij groothandelsprijzen. (Zie blz. 908/09)

1) Tarwe: Tot Jan. 1931 Hard Winter No. 2; van Jan. 1931 tot 26 Sept. 1932 79 kg La Plata; van 26 Sept. 1932 tot 5 Febr. 1934 Manitoba No. 2; van 5 Febr. 1934 tot 6 Juli 1935 80 kg La Plata; van 6 Juli 1936 tot 30 Nov. 1936 Manitoba; van 30 Nov. 1936—2 Aug. 1937 Bahia Blanca; van 2 Aug.—16 Aug. 1937 La Plata; van 16—23 Aug. 1937 Bahia Blanca. Rogge: Tot Jan. 1928 Western; vanaf Jan. 1928 tot 16 Dec. 1929 American No. 2; van 16 Dec. 1929 tot 26 Mei 1930 74/5 kg Hongaarsche; vanaf 26 Mei 1930 tot 23 Mei 1932 74 kg Zuid-Russische; van 23 Mei 1932 tot 2 Oct. 1933 No. 2 Canada; van 2 Oct. 1933—25 Oct. 1937 La Plata. Gerst: Tot Jan. 1928 Malting; van Jan. 1928 tot 9 Febr. 1931 American No. 2; van 9 Febr. 1931 tot 23 Mei 1932 64/5 kg Zuid-Russische; van 23 Mei—19 Sept. 1932 No. 3; van 19 Sept. 1932 tot 24 Juli 1933 62/63 kg Zuid-Russische; van 24 Juli 1933—7 Oct. 1935 64/65 kg La Plata; van 7 Oct. 1935—18 Mei 1936 62/63 kg Zuid-Russische; van 18 Mei 1936—23 Aug. 1937 64/65 kg La Plata. Cement: In bepaalde gevallen worden hierop rabatten verleend.

ministration in 1933, van elkaar gescheiden zijn.

Voor 1933 ziet men bij alle groepen een daling, het sterkst bij de particuliere hypotheekbanken. Bij de commercieele depositobanken spelen nog twee bijzondere factoren een rol. Zij hadden nl. op groote schaal kortlopend crediet aan landbouwbedrijven verleend, die na 1930 voor meerdere zekerheid veelal in hypotheeken waren omgezet. Een groot gedeelte van deze posten werd door gedwongen executie geliquideerd, terwijl er ook een groot aantal van deze banken zelf in deconfiture geraakten.

In de tweede helft van 1933 begon de F.C.A. met op groote schaal nieuwe hypotheeken te verlenen. In het laatste van 1936 bereikte het totaal, dat er aan deze leeningen uitstond, een maximum.

Bij de overige instellingen zijn de uitzettingen in hypotheeken echter steeds verder teruggelopen. De geringe stijging bij de commercieele banken in het eerste halfjaar van 1937 is nl. een seizoenverschijnsel. Deze banken en de levensverzekeringmaatschappijen blijven nog steeds een rol spelen op de hypotheekmarkt. De particuliere Landbanks en de drie staatsinstellingen trekken zich geleidelijk uit de hypotheeken terug. De particuliere hypotheekbanken zijn onder de tegenwoordige bankwetgeving gedoemd te verdwijnen.

De Federale Landbanks en de Landbank Commissioner hebben in de afgelopen jaren het accent van hun werkzaamheden verlegd van de zuidelijke Staten naar de Noord-Centrale Staten, dus van het katoen- naar het tarwegebied. Niettemin is nog steeds in de zuidelijke Staten de relatieve betekenis van deze Federale instellingen het grootst. In negen van deze Staten bezitten zij zelfs meer dan de helft van alle hypothecaire vorderingen. Oorzaak hiervan is, dat de andere banken in het Zuiden een hooger rentevoet verlangen. In het oostelijk Zuid-Centrale gebied is trouwens meer dan 80 pCt. van alle hypotheeken in handen van de Leading Lending Agencies, waarbij de Federale credietgevers sterk domineeren.

ONTVANGEN BOEKEN.

Handelingen van de twaalfde dienstvergadering van Landbouw- en Nijverheidsconsulenten in Nederlandsch-Indië, gehouden te Batavia op 13, 14 en 15 Mei en te Buitenzorg op 18 en 19 Mei 1937. Departement van Economische Zaken. (Buitenzorg z.j.; Archipel Drukkerij).

Bulletin van het Koloniaal Instituut te Amsterdam, uitgegeven in samenwerking met het Nederlandsch Pacific Instituut. (Amsterdam, November 1937; J. H. de Bussy. Eerste aflevering. Prijs f 7.50 per jaar).

Deze periodiek beoogt de buitenwereld in de Engelse taal toegang te verschaffen tot allerlei onderwerpen, die in Nederlandsch-Indië aan de orde van den dag zijn en het Nederlandsche publiek voor te leggen hetgeen in de Pacific-landen zijn bijzondere aandacht verdient.

Geschiedenis der Koninklijke door Dr. C. Gerretson. Twee deelen. (Utrecht 1937; N.V. A. Oosthoek's Uitgevers Mij. Prijs per deel f 2.90).

Dit werk is vroeger reeds in een zeer beperkte oplage gedrukt als luxe uitgave voor rekening van de Maatschappij. Zie ook E.-S.B. van 10 Mei 1933, blz. 381.

Distributievraagstukken door Prof. Dr. N. J. Polak. (Haarlem 1937; De Erven F. Bohn N.V. Prijs f 0.50).

Rede, uitgesproken ter gelegenheid van de vierentwintigste herdenking van de stichting der Nederlandsche Handels-Hoogeschool, Hoogeschool voor Economische Wetenschappen, op 8 November 1937.

Die Verhältnisse im schweizerischen Lebensmittelkleinhandel (4. Heft). Veröffentlichung Nr. 17 der Preisbildungskommission des Eidg. Volkswirtschaftsdepartementes. (Bern 1937; Schweizerisches Handelsamtsblatt).

Deze studie, Sonderheft 28 der „Volkswirtschaft“, is de slotpublicatie van de in opdracht van het Eidg. Volkswirt-

schaftsdepartement op dit gebied inzonderheid met het oog op de Migros A.G. sedert vier jaren ingestelde onderzoeken. Het bevat behalve een hoofdstuk over het Verband schweizerischer Konsumvereine (VSK), eenige vergelijkende en resumeerende slotbeschouwingen, welke ook voor bredere kringen van belang kunnen zijn.

Beknopt leer- en leesboek der economie door J. van Zwijndrecht, leeraar aan de Gem. Handelsschool 4-j. c. te 's-Gravenhage. Tweede druk. (Groningen/Batavia 1937; J. B. Wolters' Uitgevers-Maatschappij N.V. Prijs ing. f 1.90, geb. f 2.25).

STATISTIEKEN.

Laatstbekende noteringen te Amsterdam en Rotterdam op 1 Dec. 1937 voor telegrafische uitbetaling op:

	Gulden per	Pari	Koers	Bank-disconto
<i>Europa.</i>				
Londen *)	£	—	8.98 $\frac{5}{8}$	2
Berlijn *)	100 Mark	59.26 $\frac{3}{4}$	72.60	4
Parijs *)	100 Franc	—	6.11 $\frac{1}{4}$	3
Brussel *)	100 Belga	24.90 $\frac{6}{8}$	30.61	2
Luxemburg	100 Franc	6.22 $\frac{6}{8}$	7.65 $\frac{1}{4}$	
Zürich *)	100 „	—	41.61	1 $\frac{1}{2}$
Praag	100 Kronen	—	6.33 $\frac{1}{2}$	3
Weenen *)	100 Schilling	35.01	34.—	3 $\frac{1}{2}$
Boedapest	100 Pengö	43.51	35.75	4
Boekarest	100 Lei	1.48 $\frac{8}{8}$	1.35	4 $\frac{1}{2}$
Sofia	100 Leva	1.79 $\frac{7}{8}$	2.25	6
Belgrado	100 Dinar	—	4.20	5
Istanbul	Turksch £	—	1.45	
Athene	100 Drachme	—	1.65	6
Milaan	100 Lira	—	9.50	4 $\frac{1}{2}$
Madrid *)	100 Peseta	48.—	—	5
Lissabon	Escudo	—	0.08 $\frac{3}{16}$	4
Kopenhagen *)	100 Kronen	—	40.15	4
Oslo *)	100 „	—	45.17 $\frac{1}{2}$	4
Stockholm *)	100 „	—	46.35	2 $\frac{1}{2}$
Reickjavick	100 IJsl. Kr.	—	40.55	
Warschau	100 Zloty	27.90 $\frac{9}{8}$	34.15	5
Kovno (Litauen)	100 Lita	24.88	30 $\frac{7}{8}$	5 $\frac{1}{2}$
Riga (Letland)	100 Lat	48.—	36.—	5 $\frac{1}{2}$ -5
Tallinn (Estland)	100 Estl. Kr.	—	50.—	4 $\frac{1}{2}$
Helsingfors	100 Finnmrk.	—	3.97 $\frac{1}{2}$	4
Moskou	Tjervonets (100 Roebel)	—	36.—	
Danzig	100 Gulden	27.90 $\frac{9}{8}$	34.15	4
<i>Amerika.</i>				
New-York *)	\$	1.46 $\frac{9}{8}$	1.80 $\frac{1}{8}$	1
Montreal	Canad. \$	—	1.80 $\frac{3}{16}$	2 $\frac{1}{2}$
Mexico	Mex. Dollar	—	0.51	
Buenos Aires	Peso (papier)	—	0.52 $\frac{1}{8}$	
La Paz (Bolivia) *)	Boliviano	—	8.98 $\frac{1}{2}$	
Rio de Janeiro	Milreis (pap.)	—	0.10 $\frac{1}{2}$	3 $\frac{1}{2}$
Valparaiso	Peso (papier)	0.15	0.07 $\frac{1}{2}$ $\frac{5}{8}$	
Bogota (Columbia) *)	Peso	—	1.04	
Quito (Ecuador)	Sucre	—	0.17 $\frac{1}{2}$	
Lima (Peru)	Sol	—	0.47	
Montevideo (Urug.)	Peso	—	0.97 $\frac{1}{2}$	
Caracas (Venezuela)	Bolivar	—	0.56 $\frac{1}{2}$	
Paramaribo	Gulden	—	1.00 $\frac{1}{2}$	
San José (C. Rica)	Colon	—	—	
Guatemala	Quetzal	—	1.80	
Willemstad (Curaç.)	Gulden	—	1.00 $\frac{1}{2}$	
Managua (Nicar.) *)	Cordoba	—	—	
San Salvador *)	Colon	—	0.72	
<i>Azië.</i>				
Calcutta	Rupee	—	0.69	3
Batavia	Gulden I.G.	—	1.00 $\frac{1}{2}$	3
Kobe	Yen	—	0.53	3.28 $\frac{1}{2}$
Hongkong	Dollar	—	0.56 $\frac{5}{8}$	
Shanghai	Dollar	—	0.53 $\frac{1}{2}$ $\frac{5}{8}$	
Singapore	Straits Doll.	1.41	1.05	
Manilla	Phil. Peso	—	0.90 $\frac{1}{2}$	
Teheran *) (Perzië)	Pahlavi	—	11.15	
Bangkok	Baht	—	0.82 $\frac{1}{2}$	
<i>Afrika.</i>				
Kaapstad	£	—	8.98	3 $\frac{1}{2}$
Alexandrië	Egypt. £	—	9.21	
<i>Australië.</i>				
Melbourne, Sidney				
en Brisbane	£	—	7.19	2 $\frac{1}{2}$
Nieuw Zeeland	£	—	7.24	

) Off. 0.36 vrije markt 0.09. *) Milreis Goud. *) Goudpeso. *) Munteenheid = Rail (= een Kran.) *) Nom. *) Not. te A'dam. Ov. not. part. opg.

BANKDISCONTOS.

Table of bank discounts for various cities including Ned., Bk., Athene, Batavia, Belgrado, Berlijn, Boekarest, Brussel, Boedapest, Calcutta, Dantzig, Helsingfors, Kopenhagen, Lissabon, Londen, Madrid, N.-York, Oslo, Parijs, Praag, Pretoria, Rome, Stockholm, Tokio, Weenen, Warschau, and Zwits. Nat. Bk.

OPEN MARKT.

Table of open market rates for Amsterdam, Londen, Berlijn, New York, and various currencies like Daggeld, Maandgeld, Part. disc., and Warenw.

1) Koers van 3 Dec. en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag.

WISSELKOERSEN.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Table of exchange rates in the Netherlands for cities like Amsterdam, Berlijn, Parijs, Brussel, and Batavia.

Table of exchange rates for Zwitserland, Weenen, Praag, Boekarest, Milaan, and Madrid.

Table of exchange rates for Stockholm, Kopenhagen, Oslo, Helsinki, Buenos Aires, and Montreal.

*) Notering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave. In 't 1ste of 2de No. van ieder maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Table of exchange rates in New York for various cities and currencies.

KOERSEN TE LONDEN.

Table of exchange rates in London for various cities and currencies.

1) Offic. not. 10 Dec. 16 1/2. 2) Offic. not. 15 laten, gem. not., welke imp. hebben te betalen 10 Dec. 1936 16.12. 3) Offic. not. 26 Aug. 39 1/2. 4) Id. 11 Mrt. 1935 4 1/4. 5) 90 dg. Vanaf 28 Aug. laatste „export” notering.

ZILVERPRIJS

GOUDPRIJS

Table of silver and gold prices for London and New York.

1) in pence p. oz. stand. 2) Foreign silver in \$c. p. oz. fine. 3) in sh. p. oz. fine

STAND VAN 'S RIJKS KAS.

Table showing the status of the national treasury, including Vorderingen and Verplichtingen.

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

Table of the floating debt of the Netherlands-Indische Schatkist.

SURINAAMSCH E BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Table of the main items of the Surinaamsche Bank in thousands of guildens.

GROOTHANDELSPRIJZEN VAN BELANGRIJKE VOEDINGS- EN GENOT.

Table with columns for GEFST (65/6 kg), MAIS (Rotterdam per 2000 kg), ROGGE (74 kg Russische loco Rotterdam per 100 kg), TARWE (Rotterdam per 100 kg), BURMA RIJST (Loonzijn per cwt. f.o.b. Rangoon/Bassein), BOTER per kg (Leeuwarder Comm. Noteering, Heffing Crisis Zuivel-Centr.), KAAS (Edammer Aikmaar Fabr. kaas gang exp. per 50 kg), and EIEREN (Gem. not. Eiermijn Roermond p. 100 st.). Rows include years from 1927 to 1936 and months from Jan. 1937 to Dec. 1936.

Table with columns for JUTE (First Marks c.i.f. Londen per Eng. ton), KATOEN (Middling Upland loco New York per lb., Super Fine C. P. Oomra Liverpool per lb.), AUSTRALISCHE WOL (in olie gekamd; loco Bradford per lb., Crossbred Colonial Carded 50's Av., Merino 64's Av.), JAPAN. ZIJDE (13/14 Dernier wit Gr. D. te New York per lb.), and RUBBER (Stand. Ribbed Smoked Sheets loco Londen p. lb.). Rows include years from 1927 to 1936 and months from Jan. 1937 to Dec. 1936.

Table with columns for KOPER (Standard loco Londen per Eng. ton), LOOD (gem. prompt en lev. 3 maanden Londen per Eng. ton), TIN (Loco Londen per Eng. ton), IJZER (Cleveland No. 3 franco Middlesb. per Eng. ton), GIETERIJ-IJZER (Lux III per Eng. ton f.o.b. Antwerpen), ZINK (gem. prompt en lev. 3 maanden Londen per Eng. ton), and ZILVER (cash Londen per Standard ounce). Rows include years from 1927 to 1936 and months from Jan. 1937 to Dec. 1936.

Table with columns: GE-SLACHTE RUNDEREN, GE-SLACHTE VARKENS, DEENSCH BACON, BEVROREN ARG. RUNDVLEESCH, CACAO G.F., KOFFIE, SUIKER, THEE. Rows include years from 1927 to 1936 and months from Jan. 1937 to Dec. 1936.

Table with columns: GREENHOUT, VURENHOUT, KOEHUIDEN, COPRA, GRONDNOTEN, LIJNZAAD, GOUD. Rows include years from 1927 to 1936 and months from Jan. 1937 to Dec. 1936.

In verband met het dicht zijn van de havens komen er op het oogenblik geen f.o.b. noteringen tot stand. Voor de continuïteit is de laatste notering aangehouden.

In November kwam geen notering tot stand. Voor de continuïteit is de laatste notering aangehouden.

Table with columns: STEENKOLEN, PETROLEUM, BENZINE, KALK-SALPETER, ZWAVELZURE AMMONIAK, CEMENT, STEENEN. Rows include years from 1927 to 1936 and months from Jan. 1937 to Dec. 1936.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 6 December 1937.

		Activa.		
Binnel. Wis-	Hfdbk. f	25.603.218,88		
sels, Prom.,	Bijbnk. "	84.405,18		
enz. in disc.	Ag.sch. "	482.343,49	f	26.169.967,55
Papier o. h. Buitenl. in disconto				
Idem eigen portef.	f	5.118.000,—		
Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel.	"			5.118.000,—
Beleeningen				
incl. vrsch.	Hfdbk. f	161.250.994,12 ¹⁾		
in rek.-crt.	Bijbnk. "	3.401.680,71		
op onderp.	Ag.sch. "	25.775.529,60		
	f	190.428.204,43		
Op Effecten	f	188.346.574,09 ¹⁾		
Op Goederen en Spec.	"	2.081.630,34		190.428.204,43 ¹⁾
Voorschotten a. h. Rijk				
Munt, Goud	f	113.607.470,—		
Muntmat., Goud		1.252.233.166,22		
	f	1.365.840.636,22		
Munt, Zilver, enz.	"	16.578.926,40		
Muntmat., Zilver	"			1.382.419.562,62 ²⁾
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfond's		40.435.393,94		
Gebouwen en Meub. der Bank		4.600.000,—		
Diverse rekeningen		8.495.772,19		
Staat d. Nederl. (Wet v. 27/5/32, S. No. 221)		10.193.915,19		
	f	1.667.860.815,92		
		Passiva.		
Kapitaal	f	20.000.000,—		
Reservefond's		4.338.707,82		
Bijzondere reserve		6.600.000,—		
Pensioenfond's		11.150.362,19		
Bankbiljetten in omloop		878.101.015,—		
Bankassignatiën in omloop		66.982,68		
Rek.-Cour. { Het Rijk	f	43.002.998,35		
saldo's: { Anderen	"	701.611.065,10		744.614.063,45
Diverse rekeningen		2.989.684,78		
	f	1.667.860.815,92		
Beschikbaar metaalsaldo	f	733.657.001,50		
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is		1.834.142.505,—		
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht				

- 1) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99) f 65.883.125,—
- 2) Waarvan in het buitenland „119.457.644,49

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Ander opsch. schulden	Beschikb. Metaal-saldo	Dek-kings perc.
	Munt	Muntmat.				
6 Dec. '37	113607	1.252.233	878.101	744.681	733.657	85
29 Nov. '37	113607	1.268.051	886.981	755.034	742.427	85
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Diverse rekeningen ¹⁾
6 Dec. 1937	26.170	—	190.428	5.118	8.496
29 Nov. 1937	26.413	—	190.381	5.118	6.783
25 Juli 1914	67.947	—	61.686	20.188	509

1) Onder de activa.

JAVASCHE BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Ander opsch. schulden	Beschikb. metaal-saldo
4 Dec. '37 ²⁾	133.820		189.290	87.330	23.172
27 Nov. '37 ²⁾	133.770		186.490	92.680	22.102
6 Nov. 1937	116.574	16.891	195.103	87.739	20.328
30 Oct. 1937	116.574	16.618	190.582	96.910	18.195
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842

Data	Wissels, buiten N.-Ind. betaalb.	Dis-conto's	Beleeningen	Diverse rekeningen ¹⁾	Dek-kings-percentage
4 Dec. '37 ²⁾	3.910	80.000		73.230	48
27 Nov. '37 ²⁾	2.850	76.060		80.810	48
6 Nov. 1937	4.290	10.666	53.524	82.184	47
30 Oct. 1937	4.285	10.536	65.418	68.139	46
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

1) Sluitpost activa. 2) Cijfers telegrafisch ontvangen.

BANK VAN ENGELAND.

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Banking Departm.	Other Securities	
				Disc. and Advances	Securities
1 Dec. 1937	327.697	485.676	60.730	10.522	20.708
24 Nov. 1937	327.861	480.374	66.033	8.601	20.868
22 Juli 1914	40.164		29.317		33.633

Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits		Reserve	Dek-kings-perc. 1)
			Bankers	Other Accounts		
1 Dec. '37	78.823	11.985	105.673	36.566	62.021	40,2
24 Nov. '37	76.153	35.358	83.598	36.348	67.487	43,5
22 Juli '14	11.005	14.736		42.185	29.297	52

1) Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

BANK VAN FRANKRIJK.

Data	Goud	Zilver	Te goed in het buitenl.	Wissels	Waarv. op het buitenl.	Beleeningen	Renteloos voorschot v. d. Staat
25 Nov. '37	58.932	394	17	11.325	948	3.989	3.200
18 ,, '37	58.932	385	18	10.809	947	4.354	3.200
23 Juli '14	4.104	640	—	1.541	8	769	—

Data	Bons v. d. zelfst. amort. k.	Diver-sen ¹⁾	Circulatie	Rekg. Courant		
				Staat	Zelfst. amort.k.	Parti-culieren
25 Nov. '37	5.637	3.070	90.131	107	2.579	17.893
18 ,, '37	5.637	3.156	89.989	155	2.536	17.977
23 Juli '14	—	—	5.912	401	—	943

1) Sluitpost activa.

DUITSCHE RIJKBANK.

Data	Goud	Daarvan bij buitent. circ. banken ¹⁾	Deviezen als goud-dekking geldende	Ander wissels en cheques	Beleeningen
30 Nov. 1937	70,5	20,3	5,7	5.519,8	46,1
23 ,, 1937	70,3	20,1	5,9	4.797,3	31,0
30 Juli 1914	1.356,9	—	—	750,9	50,2

Data	Effecten	Diverse Activa ²⁾	Circulatie	Rekg.-Crt.	Diverse Passiva
30 Nov. 1937	104,6	727,4	5.196,0	765,9	324,5
23 ,, 1937	104,6	808,4	4.644,7	729,9	323,0
30 Juli 1914	330,8	200,4	1.890,9	944,—	40,0

1) Onbelast. 2) w.o. Rentenbankscheine 30, 23 Nov. resp. 7, 29 mill.

NATIONALE BANK VAN BELGIË (in Belga's).

Data	Goud	Munt en metaal	Munt en diversen	Binnen- en buitenland-sche wissels	Beleeningen op Belgische Staatsfondsen	Voorschot aan den Staat	Overheidsfondsen	Circulatie		Rekg. Crt.	
								Schatkist	Partic.	Schatkist	Partic.
2 Dec. 1937	3.390	51	1.267	46	152	40	4.313	71	71	552	
25 Nov. 1937	3.362	53	1.266	35	152	40	4.271	27	27	602	

FEDERAL RESERVE BANKS.

Data	Goudvoorraad		„Other cash“ ³⁾	Wissels	
	Totaal bedrag	Goud-certificaten ¹⁾		In her-disc. v. d. member banks	In de open markt gekocht
24 Nov. '37	9.132,3	9.122,4	319,2	15,9	2,8
17 ,, '37	9.133,2	9.123,9	325,2	18,7	2,8

Data	Belegd in U. S. Gov. Sec.	F. R. Notes in circula-tie	Totaal Deposito's	Gestort Kapitaal	Goud-Dek-kings-perc. ²⁾	Algem. Dek-kings-perc. ⁴⁾
24 Nov. '37	2.564,0	4.264,8	7.547,0	132,5	80,0	—
17 ,, '37	2.554,7	4.249,6	7.561,0	132,5	80,1	—

1) Deze certificaten werden door de Schatkist aan de Reserve Banken gegeven voor de overname van het goud, toen de \$ op 31 Jan. '34 van 100 op 59,00 cents werd gedevalueerd.

2) „Other Cash“ does not include Federal Reserve Notes or a Bank's own Federal Reserve bank notes.

3) Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opschbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. 4) Verhouding totalen voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Data	Aantal leening.	Dis-conto's en beleen.	Beleg-gingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal depo-sito's	Waarvan time deposits
17 Nov. '37	4	9.532	11.998	5.365	25.879	5.296
10 ,, '37	2	9.600	12.008	5.309	25.803	5.302

De posten van De Ned. Bank, de Javascche Bank en de Bank of Eng-land zijn in duizenden, alle overige posten in miljoenen van de be-treffende valuta.